

Opvoeden doen we samen

Laagdrempelige opvoedingsondersteuning in multi-etnische wijken

Hans Bellaart

Opvoeden doen we samen

Laagdrempelige opvoedingsondersteuning
in multi-etnische wijken

Hans Bellaart

Inhoud

Inleiding	4
1. Migrantengezinnen eerder bereiken	6
2. Opvoeding in migrantengezinnen	11
3. Vorming van een samenwerkingsverband	17
4. Samenwerken in de praktijk: activiteiten	32
5. Ouderacademie op scholen	43
6. Conclusies	47
Literatuur	50
Bijlagen	
Bijlage 1: Model convenant	52
Bijlage 2: Model flyertekst	57
Bijlage 3: Programma training vrijwillige intermediairs	58
Bijlage 4: Model vrijwilligersovereenkomst	60
Bijlage 5: Quickscan: vragenlijst professionals	62
Bijlage 6: Quickscan: vragenlijst intermediairs	63
Bijlage 7: Programma Ouderacademie basisonderwijs	64
Bijlage 8: Programma Ouderacademie voortgezet onderwijs	65

Inleiding

Eén kind, één plan

Vanaf 1 januari 2015 krijgen de gemeenten de zeggenschap over het totale jeugd-beleid. Doel is een goede samenwerking tussen alle jeugdinstanties, met betere regie: 'één kind, één plan'. Tegelijkertijd stimuleert de regering een proces van transformatie in het jeugd-beleid. Door een andere manier van werken vermindert de groeiende vraag naar specialistische zorg. Laagdrempelige hulp is eerder mogelijk en gezinnen leren om de eigen kracht en de mogelijkheden van het eigen netwerk beter te benutten.

Meer aandacht voor laagdrempelige hulp

Tot die laagdrempelige hulp behoort onder meer opvoedingsondersteuning. Nuttig, maar tegelijk nog volop vatbaar voor verbetering. Zowel in toegankelijkheid als kwaliteit. In het bijzonder waar het gaat om maatschappelijk kwetsbare gezinnen die nu niet, of niet tijdig, worden bereikt. Waaronder veel gezinnen met een migratie-achtergrond.

Dit soort gezinnen kampt met tal van vragen en zorgen over de opvoeding. Worden ze al bereikt, dan sluit het aanbod vaak niet goed aan bij wat deze specifieke doel-groep nodig heeft. Met daardoor grote kans op vroegtijdige uitval. Wat weer tot gevolg heeft dat deze gezinnen zijn oververtegenwoordigd in zware vormen van hulp.

Maatwerk en culturele sensitiviteit

Onnodige escalatie van problemen is natuurlijk ongewenst. Bovendien is het een onnodige kostenpost. Maar hoe krijgen we het zover dat die kwetsbare gezinnen juist wél gebruik gaan maken van laagdrempelige hulp? Algemene wijzigingen in het jeugd-beleid, zoals de komst van de Centra voor Jeugd en Gezin, vormen geen garantie. Dat hebben we de afgelopen twintig jaar wel geleerd. Kwetsbare doel-

groepen werden daardoor niet automatisch beter bereikt. Er is meer nodig: een andere *manier* van opvoedingsondersteuning. Ondersteuning die past bij de context en beleving van het gezin of de jongere. Met meer maatwerk, meer flexibiliteit, meer culturele sensitiviteit.

‘Intermediairs’ op lokaal niveau

Wat moet er gebeuren om opvoedingsondersteuning volgens die lijnen aan te bieden? Uit eerder onderzoek van FORUM¹ blijkt dat goede resultaten zijn te behalen door intensief samen te werken met lokale migrantenorganisaties en andere vertegenwoordigers van migranten. Deze intermediairs weten drempels te verlagen en de eigen kracht van minderheidsgroepen, de *pedagogische civil society*, te versterken. Op die manier helpen zij opvoedingsproblemen vroegtijdig aan te pakken. Daarnaast dragen zij bij aan verbetering van de reguliere opvoedingsondersteuning.

Pilots in vijf steden

De bevindingen heeft FORUM in 2013 uitgewerkt in een vervolgproject. Dat is gebeurd in de vorm van pilots in vijf steden: Roermond, Dordrecht, Delft, Ede en Nijmegen. Het doel was om een samenwerkingsverband te vormen tussen gemeente, migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen om daarmee migrantengezinnen met opvoedingsproblemen vroegtijdig en effectief te bereiken.

Deze handreiking bundelt de ervaringen en geeft concrete aanbevelingen en tips. Hij is bedoeld voor gemeenten, jeugdinstituten en migrantenorganisaties die daadwerkelijk willen investeren in maatwerk voor migrantengezinnen. Niet door aparte maatregelen of specifieke projecten, maar door de reguliere zorg effectiever en efficiënter te maken voor een grote diversiteit aan doelgroepen!

---

¹ Bellaart, H. & Pehlivan, A. (2011b). *Met één hand kun je niet klappen. Migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen werken samen aan toegankelijke hulp voor migrantengezinnen*. Utrecht: FORUM.

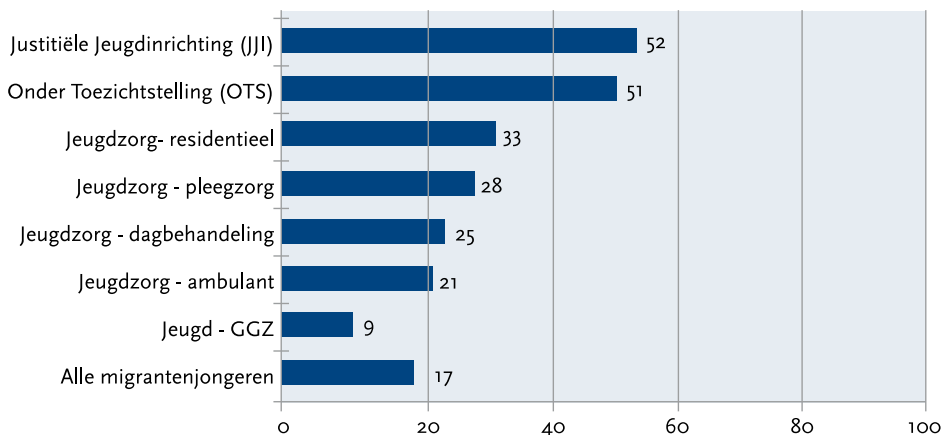
1. Migrantengezinnen eerder bereiken

Tekortschietend bereik

Migrantenouders hebben in veel gevallen behoefte aan steun bij de opvoeding. Toch zoeken zij niet snel uit zichzelf professionele hulp. Opvoedingsondersteuners en jeugdvoorzieningen weten hen daardoor niet of pas in een laat stadium te bereiken. En als het al lukt, sluit de aanpak niet altijd goed aan. Weinig verrassend, want het gaat vooral om migranten die in een achterstandspositie verkeren, de taal niet goed spreken en een grote (culturele) kloof ervaren met de Nederlandse samenleving.

Oververtegenwoordiging in 'zware' hulpverlening

Uiteindelijk gevolg is dat de migrantenjeugd oververtegenwoordigd is in de niet-vrijwillige, 'zware' vormen van hulpverlening en in de criminaliteit (Tabel 1). In het ontwikkelingsgerichte jeugd- en gezinsbeleid, zoals sport- en cultuurvoorzieningen, kinderopvang en opvoedingsondersteuning, zijn migrantenkinderen en hun ouders vaak juist ondervertegenwoordigd.

Tabel 1: Aandeel migrantenjongeren in de jeugdhulpverlening

(bron: Beleidsbrief ministers voor Jeugd en Gezind/Wonen, Wijken en Integratie, 2008)

Het gaat om een substantieel probleem. In Nederland heeft 23 procent van alle jeugdigen van 0 tot 19 jaar een migratieachtergrond, 17 procent is afkomstig uit een niet-westers land, of heeft ten minste één ouder uit een niet-westers land.

De cijfers in tabel 1 dateren van 2008. Meer recente data zijn niet beschikbaar. Want al enige jaren wordt de etnische achtergrond van cliënten in de jeugdzorg niet meer eenduidig bijgehouden. Het beeld is echter niet gewijzigd, zo blijkt uit onderzoek.

Zoeken naar verklaringen

Hoe valt die sterk afwijkende positie van migrantenjongeren te verklaren? Een aantal specifieke, cultuurgebonden factoren speelt een rol, zo blijkt uit recente onderzoeken. Van vier ervan geven wij een korte samenvatting. Het betreft onderzoeken van de Vrije Universiteit Amsterdam, het Sociaal en Cultureel Planbureau, van Conclusion Advies en Management, en van FORUM.

Vrije Universiteit Amsterdam: problemen lastig te identificeren

Carmen Paalman van de Vrije Universiteit Amsterdam toonde in haar proefschrift² aan dat bij Nederlands-Marokkaanse kinderen van onder de 12 jaar opvallend veel risicofactoren aanwezig zijn voor psychische en gedragsproblemen. Ook spelen er nogal wat opvoedingsproblemen in de gezinnen. Problemen die gemakkelijk verergeren, want ouders maken opvallend weinig gebruik van hulpverlening. De aanwezigheid van migratiespecifieke hindernissen (zoals vooroordelen en discriminatie) maakt jongeren nog eens extra kwetsbaar.

Het lijkt voor ouders, leerkrachten, jeugdzorg en de politie lastig om problemen tijdig te identificeren. De klas is vaak een eerste plek waar gescreend wordt. Het blijkt echter dat leraren probleemgedrag gemakkelijker toeschrijven aan migrantenjongeren dan aan autochtone jongeren. Aan de andere kant lijken de ouders en de jongeren zelf problemen juist te onderschatten.

Professionals gebruiken vragenlijsten om psychosociale problematiek en de ernst daarvan in beeld te brengen. Deze blijken niet altijd betrouwbaar te zijn. Scores op vragenlijsten laten zich lastig interpreteren. Mogelijk ook zijn deze scores geen werkelijke afspiegeling van daadwerkelijke problemen.

SCP: minder gebruik van opvoedingsondersteuning

Het onderzoek *Naar Hollands gebruik*³ van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) geeft aan dat migrantenouders (vooral die van Turkse en Marokkaanse herkomst) door de bank genomen minder gebruik maken van opvoedingsondersteuning dan je op grond van de problematiek zou mogen verwachten. Wel maken zij meer melding van psychosociale problematiek bij hun kinderen dan autochtoon Nederlandse ouders. Niet-westerse migrantenouders hebben vaak een minder positieve 'opvoedbeleving'. Ze hebben het gevoel de opvoeding niet goed aan te kunnen en vinden het ouderschap moeilijker dan gedacht.

Wat ligt er aan dit soort verschillen ten grondslag? Niet alleen de lagere opleiding, grotere gezinnen en sociale status van migrantenouders. Houdingen blijken eveneens een rol te spelen. Niet-westerse migranten kijken anders aan tegen problemen dan autochtone Nederlanders. Als het om de opvoeding gaat, blijken zij gedragingen van kinderen die door autochtone Nederlanders als probleem worden beschouwd, niet altijd te herkennen of niet als zodanig te kwalificeren.

---

² Paalman, C. (2013). *Exploring behavioral problems in Dutch-Moroccan youth*. Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, Proefschrift, 20 september 2013.

³ Broek, A. van den, E. Kleijnen en S. Keuzenkamp (2010). 'Naar Hollands gebruik?', *Versillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.

Schaamte en beperkt vertrouwen in eigen rol

Schaamte lijkt bij niet-westerse migrantenouders eveneens vaker in het geding, bijvoorbeeld als het gaat om het erkennen van psychosociale problematiek. Ook de visie op de eigen rol en competenties verschilt. Ouders van Turkse en Marokkaanse herkomst hebben minder het idee dat zij zelf een rol kunnen spelen bij het verminderen of voorkomen van opgroei- en gezondheidsproblemen.

Vrees voor 'vernedderlandsing'

Richting opvoedingsondersteuning, speciale onderwijsvoorzieningen en de huisarts lijkt er sprake van een zeker wantrouwen of negatieve beeldvorming. Migranten zijn soms bang verkeerd begrepen te worden of onder druk te worden gezet om te 'vernedderlandsen'.

Instellingen weinig cultuursensitief

Een andere factor is de toegankelijkheid van instellingen. De geringere bekendheid met het aanbod van die instellingen speelt mee en soms ook praktische belemmeringen, zoals een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal. Maar aan de andere kant: het aanbod vanuit de jeugdvoorzieningen sluit vaak niet goed aan bij de vraag van migranten. Meetinstrumenten, methodieken en ook de professionals zelf lijken (te) weinig cultuursensitief. De procedures zijn soms (te) ingewikkeld. Ook blijkt de opstelling van beroepskrachten een rol te spelen bij het al dan niet gebruikmaken van een voorziening, zoals speciale onderwijszorg. Een gebrek aan interculturele competenties belemmert een optimale ondersteuning van migrantenjeugdigen en hun ouders.

Cumulatie van factoren

Vaak is sprake van een cumulatie van verklarende factoren, vooral bij ouders van Turkse en Marokkaanse herkomst. Hun *human capital* verschilt gemiddeld het meest van dat van autochtone Nederlanders, terwijl opvoedproblemen zich juist bij hen relatief vaak voordoen. Vanuit de voorzieningen en de daar werkende professionals bekeken is de culturele afstand tot deze groep ouders het grootst.

Conclusion Advies en Management: minder gebruik van het CJG

In 2012 heeft Conclusion Advies en Management onderzoek gedaan naar het bereik van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) onder migrantengezinnen⁴. De conclusies van dit onderzoek onderstrepen die van het SCP. Door het ontbreken van registratie zijn geen goede statistische analyses mogelijk. Maar er bestaan sterke aanwijzingen dat migrantengezinnen onder de gebruikers van CJG-'producten' ondervertegenwoordigd zijn.

Volgens CJG-professionals maken migrantengezinnen minder gebruik van informatie, advies en licht pedagogische hulp. Dit terwijl zij extra steun bij het opvoeden goed kunnen gebruiken, met name waar het gaat om het opvoeden van hun kinderen 'in twee culturen'. Helaas kennen migranten het CJG niet of hebben er een negatief beeld van. Dat is mede te wijten aan een gebrek aan interculturele deskundigheid. CJG-professionals volgen nauwelijks cursussen en trainingen op dit vlak. Ook de

⁴ Heineke, D., e.a. (2012). *Bereik bereikt? Een onderzoek naar het bereik van CJG's onder migrantengezinnen*. Conclusion, Utrecht.

taalbarrière belemmert het bereik fors. Tolken worden sinds januari 2012 niet meer door de overheid vergoed en het CJG zegt de tolken zelf niet te kunnen betalen.

FORUM: drempels aan vraag- en aanbodkant

FORUM heeft in 2011 onderzocht welke drempels de toegankelijkheid van jeugdvoorzieningen bemoeilijken. De resultaten zijn samengevat in de publicatie *Met één hand kun je niet klappen*⁵. Risicofactoren bleken aanwezig in zowel de gezinnen zelf (vraagkant) als in de instellingen (aanbodkant).

Factoren aan de vraagkant

Drempels om gebruik te maken van jeugdvoorzieningen zijn het hoogst voor migranten die slecht geïntegreerd zijn, in een achterstandspositie verkeren, de Nederlandse taal niet goed spreken en onbekend zijn met de werkwijze van Nederlandse instituties. Zij bewegen zich vooral in eigen kring en hebben een beperkt sociaal netwerk. Wanneer professionals opvoedingsproblemen signaleren, blijkt dat deze ouders geen relatie leggen met de opvoeding. Volgens hen gaat het om een probleem van het kind zelf of is het veroorzaakt door de omgeving. Of zij zien het probleem eenvoudigweg minder ernstig in.

Deze migrantenouders hebben weinig inzicht in psychologische mechanismen en in de opvoedingsgewoonten in Nederland. Bovendien vinden zij het lastig om problemen goed te verwoorden. Zij zijn vaak onzeker en komen er niet toe om zelfstandig hulp te zoeken. Worden zij gewezen op jeugdvoorzieningen, dan blijkt er nogal eens sprake van wantrouwen. Soms hebben zulke ouders zelf negatieve ervaringen. Of ze hebben van anderen gehoord dat 'jeugdzorg de kinderen afpakt, als je niet op een Nederlandse manier opvoedt'. Deze ouders hebben het idee dat jeugdvoorzieningen geen rekening houden met hun achtergrond en de manier waarop zij gewend zijn de kinderen op te voeden. Zij zijn bang dat ze qua taal niet goed begrepen zullen worden en soms durven zij door schaamte niet met hun problemen naar Nederlandse voorzieningen toe.

Factoren aan de aanbodkant

Onbedoeld liggen aan de kant van de jeugdvoorzieningen zelf eveneens drempels. Dat heeft voor een deel te maken met prestatie-indicatoren. Die zorgen voor een perverse prikkel. Het is de makkelijkste weg voor de organisaties om zich vooral te richten op de groep die wél bij hen terechtkomt. Dit geldt overigens iets minder voor de Centra voor Jeugd en Gezin.

Bureau Jeugdzorg en de tweedelijns jeugdzorg hebben veelal te maken met wachtlijsten en geven in het algemeen weinig prioriteit aan het bereiken van 'moeilijk bereikbare' groepen. Wanneer jeugdvoorzieningen zichtbaar aanwezig zijn op plaatsen waar migranten vaak komen, zoals op scholen, in welzijnsorganisaties en zelforganisaties, verlaagt dat de drempel. Veel professionals wijzen op een gebrek aan tijd om deze gezinnen goed te kunnen helpen. Taalproblemen leveren veel misverstanden op en de meeste instellingen zeggen geen tolken meer te kunnen betalen. Belemmerend werken verder het weinig diverse personeelsbestand van jeugd-

⁵ Bellaart, H. & Pehlivan, A. (2011b). *Met één hand kun je niet klappen. Migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen werken samen aan toegankelijke hulp voor migrantengezinnen*. Utrecht: FORUM.

voorzieningen, het gebrek aan maatwerk en de ingewikkelde intakeprocedures. De werkwijze is eenvoudigweg niet toegesneden op de doelgroep van migrantenouders en medewerkers beschikken over onvoldoende interculturele sensibiliteit, kennis en communicatieve vaardigheden.

Impact van de migratieachtergrond

Wat alle onderzoeken bevestigen, is dat migrantengezinnen relatief vaak kampen met opvoedingsproblemen. Ook is er veel psychosociale problematiek aanwezig bij de kinderen. Tegelijk maken deze gezinnen weinig gebruik van de beschikbare opvoedingsondersteuning. Zo kunnen lichte opvoedingsproblemen gemakkelijk escaleren.

In het maatschappelijke debat wordt regelmatig beweerd dat niet de migratieachtergrond, maar de lage sociaal-economische status de bepalende factor is van opvoedingsproblemen. In die zin zou de problematiek niet verschillen van die van autochtone Nederlanders in een vergelijkbare positie. Natuurlijk, de maatschappelijke achterstand speelt een rol, maar de besproken onderzoeken geven aan dat het om méér gaat. Medebepalend zijn drie factoren die direct samenhangen met de migratie:

- *Specifieke achterstanden*, zoals gebrekkige kennis van de Nederlandse taal, weinig inzicht in de Nederlandse cultuur, onbekendheid met de Nederlandse instellingen en hun manier van werken.
- *Culturele verschillen*, qua visie op opvoeding en wijze van communiceren.
- *Het verkeren in een minderheidspositie*, met als gevolg vooroordelen en discriminatie, het gevoel niet voor vol te worden aangezien en de druk tot eenzijdige aanpassing.

2. Opvoeding in migrantengezinnen

Waarden en normen cultureel bepaald⁶

Opvoedingsondersteuning voor migrantengezinnen kan alleen laagdrempelig en effectief zijn als deze rekening houdt met specifieke kenmerken. Soms kost dat wat meer tijd dan gemiddeld. Dat heeft te maken met het opbouwen van een vertrouwensrelatie, het omgaan met taalproblemen, het overbruggen van cultuurverschillen en het uitleg geven over de verwachtingen van de Nederlandse samenleving. Professionele opvoedingsondersteuners moeten deze ruimte wel krijgen binnen de organisatie. Naast voldoende tijd, zal de professional ook moeten beschikken over voldoende competenties: een open houding, kennis van mogelijke cultuurverschillen en de leefsituatie, en interculturele communicatieve vaardigheden.

Een cultuursensitieve werkwijze kost in de beginfase soms wat meer tijd, maar blijkt uiteindelijk goede resultaten op te leveren. Het gaat daarbij allerm minst om een aanpak met fluwelen handschoenen, zonder normen en waarden van opvoeders ter discussie te stellen. Integendeel, het is juist belangrijk dat opvoedingsondersteuners het gezin helpen een evenwicht te vinden tussen de Nederlandse opvoedingswaarden en de beginselen die de ouders van huis uit meekregen.

Is er een basis van vertrouwen en begrip, dan kan een directieve benadering juist heel effectief zijn. Zonder dat het gezin het gevoel krijgt vanuit een dominante Nederlandse visie betutteld te worden. Belangrijk is dat ouders en jongeren ervaren dat de professional onbevooroordeeld is en de leefsituatie en culturele waarden en normen genuanceerd kan inschatten. Daar ligt een knelpunt. Want veel professionals zijn zich niet voldoende bewust van de verschillen, of bagatelliseren ze. Met als gevolg dat die verschillen in analyse en aanpak onvoldoende worden meegenomen. In de opleiding van professionals kwam 'cultuursensitief werken' tot voor kort weinig aan bod. Daar komt langzamerhand wel verbetering in. Ook zijn er inmiddels specifieke competentieprofielen ontwikkeld.⁷

Aanpassingen aan de Nederlandse situatie

Vrijwel alle migrantenouders passen hun opvoedingsstijl aan de Nederlandse situatie aan. De een wat meer dan de ander. Desondanks blijven cultuurverschillen in de opvoeding bestaan, zo blijkt uit onderzoek⁸. De verschillen zijn het grootst bij gezinnen die hechten aan traditionele, collectivistische waarden: gehoorzaamheid, respect voor de ouders, trouw aan de familie. Hoe hoger de opleiding van migrantenouders, hoe meer ze kiezen voor een 'Nederlandse' opvoeding met het accent op autonomie en eigen verantwoordelijkheid.

⁶ Een uitgebreidere tekst van dit hoofdstuk is gepubliceerd in: Bellaart, Hans (2012). Overbruggen van cultuurverschillen in de opvoeding. In: Y. te Poel, D. Geraci, J. van Driel en P. Termaat (red.) *Interculturele diagnostiek bij kinderen en jongeren*. Utrecht: NIP/NVO.

⁷ Haterd, Judith van de, Hanneke Feiten, Roelof Vos en Hans Bellaart (2010). *Naar interculturele competentieprofielen in het preventieve en ontwikkelingsgericht jeugdbeleid*, Utrecht: NJI.

⁸ HPels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Verschillen tussen etnische groepen

Ruim dertien jaar geleden is grootschalig onderzoek gedaan naar de opvoedingsvisie binnen verschillende etnische groepen in Nederland. De bevindingen zijn samengevat in de *Rapportage Jeugd 2000* van het Sociaal Cultureel Planbureau⁹. Tabel 2 laat prioriteiten van verschillende etnische groepen zien. Duidelijk komt naar voren dat die prioriteiten sterk uiteenlopen. Uit later onderzoek blijkt dat de verschillen anno 2012 iets minder groot zijn geworden, maar nog steeds zeer herkenbaar. Collectivistische waarden bij Turkse en Marokkaanse ouders genieten nog altijd hoge prioriteit. Wel is er langzamerhand een verschuiving te zien: naast traditionele waarden en normen neemt autonomie een steeds belangrijkere plaats in binnen de opvoeding.

Nederlanders	Surinaams-Creolen	Turken	Marokkanen	Chinezen
1. autonomie	1. autonomie	1. prestatie	1. prestatie	1. conformiteit
2. sociaal gevoel	2. prestatie	2. conformiteit	2. conformiteit	2. prestatie
3. conformiteit	3. conformiteit	3. autonomie	3. sociaal gevoel	3. sociaal gevoel
4. prestatie	4. sociaal gevoel	4. sociaal gevoel	4. autonomie	4. autonomie

Tabel 2: Centrale opvoedingsdoelen bij verschillende etnische groepen
(bewerking van tabel uit *Rapportage Jeugd, 2000*).

Wat betekenen de opvoedingsdoelen in de tabel precies?

- *Autonomie*: voor jezelf opkomen, zelfstandig zijn en verantwoordelijkheidsgevoel hebben.
- *Sociaal gevoel*: goed met mensen kunnen omgaan, behulpzaam zijn.
- *Conformiteit*: respect voor ouders en ouderen, weten welk gedrag van je wordt verwacht.
- *Prestatie*: een goede opleiding afronden en serieus aan de toekomst denken.

Bij Nederlanders staat *autonomie* op de eerste plaats, bij Marokkanen *prestatie*. Vergelijken we deze twee groepen, dan valt op dat de volgorde van de centrale opvoedingsdoelen precies omgekeerd is. Bij Marokkanen en Chinezen staat *autonomie* op de laatste plaats. Bij Marokkanen en Turken staat *prestatie* bovenaan. Dit laatste heeft volgens de onderzoekers niet zozeer te maken met culturele normen, maar met het 'migrant zijn'. De ouders zijn (veelal) als gastarbeider naar Nederland gekomen om een betere positie te verwerven. Ze willen dat hun kinderen de opleidingskansen met beide handen aangrijpen.

Bij autochtonen staat *prestatie* op de laatste plaats. Nederlandse ouders vinden presteren wel belangrijk, maar verkiezen (gemiddeld genomen) zelfredzaamheid en 'jezelf kunnen zijn' boven goede schoolprestaties. *Sociaal gevoel* scoort lager bij Surinamers en Turken. Zij vinden het wel belangrijk dat een kind leert om behulpzaam te zijn en dat het goed met anderen omgaat, maar de prioriteit ligt kennelijk bij de andere drie opvoedingsdoelen: *autonomie*, *conformiteit* en *prestatie*.

⁹ Wittenbrood, K. & Keuzenkamp, S. (2000). *Rapportage jeugd 2000*, Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau.

Het belang van het collectief

Zo ongeveer tegenpolen zijn de opleidingsdoelen *autonomie* en *conformiteit*. Begrippen die bepalend zijn voor de opvoedingsstijl. Bij Marokkaanse en Turkse ouders komt conformiteit op de tweede plaats. Begrijpelijk, ze zijn zelf grootgebracht in de traditie van het collectieve belang, zoals gebruikelijk in veel niet-westerse landen. Dat hangt weer samen met de sterke afhankelijkheid van familie; de thuislanden kennen geen verzorgingsstaat. Ouders verwachten dat kinderen dezelfde normen en waarden aanhangen als zij. Dat ze gehoorzaam zijn en respect tonen voor ouderen. Dit conformisme duiden we ook wel aan met *collectivisme*: het belang van het collectief, de eigen gemeenschap en eigen familie staan centraal.

Lijnrecht tegenover dit collectivisme staat het *individualisme*: alles draait om de autonomie van het kind. De twee uitersten werken op allerlei manieren door in de opvoeding. Zo hoort uitleggen er niet direct bij in een collectivistische visie. Ouders zeggen bijvoorbeeld dat hun kind moet gaan slapen, verder niet. Wanneer ouders het belangrijk vinden dat een kind een eigen verantwoordelijkheid ontwikkelt, geven ze juist wél uitleg. Ze vertellen dat het moet gaan slapen, zodat het de volgende dag fit op school verschijnt. De uitleg heeft tot doel dat het kind zichzelf (uiteindelijk) gaat corrigeren.

In de collectivistische visie is het kind meer afhankelijk van een 'extern geweten': de volwassenen die hem of haar corrigeren. Dit beïnvloedt de gewetensvorming; kinderen corrigeren zichzelf minder vanuit een eigen schuldgevoel. Wanneer een kind ongewenst verdrag vertoont, krijgt het straf. Wanneer het gedrag ook buiten de eigen familie is gezien, heeft het kind de familie te schande gemaakt. Deze schaamte is vanuit de collectivistische visie belangrijker dan schuld van het individu.

Toegeeflijkheid tegenover 'bevel'

Onder ouders bestaat een grote verscheidenheid aan opvoedingswaarden. Toch is er *gemiddeld* wel een verschil tussen migrantenouders en autochtone ouders. Autochtone ouders hanteren een meer toegeeflijke opvoedingsstijl, een 'onderhandelingsopvoeding' gericht op de individuele ontwikkeling van het kind. Marokkaanse, Turkse en Somalische ouders gaan uit van de collectivistische visie. Dat leidt tot een 'bevelsopvoeding'. Antilliaanse en Surinaamse ouders nemen een tussenpositie in.

Zoals blijkt uit de tabel, zetten Surinaams-Creoolse ouders *autonomie* boven aan hun lijst met opvoedingsdoelen. Ze vinden de zelfstandigheid van kinderen erg belangrijk en proberen hen eigen verantwoordelijkheid bij te brengen. Dat gebeurt echter niet op z'n Nederlands. Surinaamse ouders onderhandelen minder met hun kinderen en hanteren duidelijke regels.

Een (enigszins) autoritaire opvoedingsstijl kan overigens gepaard gaan met liefdevolle ondersteuning en hoeft helemaal niet problematisch te zijn. Ontbreekt die liefdevolle steun, dan leidt dat wél tot problemen in de ontwikkeling van het kind.

Veranderende opvoedingswaarden

Cultureel bepaalde opvoedingswaarden veranderen langzamerhand. Onder migrantenouders constateren we een duidelijke trend van individualisering. De traditionele opvoeding met onvoorwaardelijk respect voor het gezag van ouderen zien we bij jongere ouders steeds minder. De meeste migrantenouders kiezen tegenwoordig voor *the best of both worlds*. Dat wil zeggen: ze passen hun opvoeding (enigszins) aan de Nederlandse situatie aan, met behoud van waardevolle, eigen elementen. Ze beseffen dat hun kinderen opgroeien in de Nederlandse samenleving, dat school en buurt invloed hebben en dat de Nederlandse samenleving bepaalde vaardigheden vereist. Als gevolg mogen kinderen meer voor zichzelf opkomen – de samenleving vraagt om assertieve burgers. Tweedegeneratie-ouders willen (in het algemeen) meer praten met hun kinderen, náást hen staan. Ze eisen niet langer onvoorwaardelijke gehoorzaamheid.

Toch is het onjuist te denken dat tweedegeneratie-vaders en -moeders nauwelijks nog verschillen van de gemiddelde autochtone ouders. Naast *conformisme* wordt *autonomie* belangrijker, maar *conformisme* prijkt nog altijd hoog op het prioriteitenlijstje, zelfs bij hoger opgeleide jonge Turkse en Marokkaanse ouders.

Zoektocht naar balans

Wat professionals in de jeugdsector nogal eens over het hoofd zien is de onzekerheid van migrantenouders in de opvoeding. De zoektocht naar balans, tussen de waarden die bij de Nederlandse samenleving passen en de waarden die ze van huis uit hebben meegekregen, stelt hen voor dilemma's. Mede vanwege de invloed van grootouders en andere familieleden, die vaak conservatiever zijn. Migrantenouders willen hun kinderen meer open benaderen, maar rolmodellen ontbreken; ze kennen alleen de eigen opvoeding en die van de familie. Ze experimenteren met een meer 'autoritatieve' opvoedingshouding¹⁰, maar missen de vaardigheden om moeilijke situaties goed te hanteren. Vervolgens vallen ze terug op het meer autoritaire patroon dat ze van huis uit kennen.

Ook de communicatie tussen ouders en kinderen heeft te lijden onder onzekerheid. Veel ouders zijn opgegroeid in een gezin met traditionele waarden: je ouders gehoorzamen en niet tegenspreken. In deze gezinnen was weinig ruimte voor dialoog, voor het geven van uitleg (over de gevolgen van gedrag) en voor praten over gevoelens. Dat wreekt zich. Ouders proberen een meer open communicatie wel uit, maar vinden het lastig.

Verschillen tussen ouders en kinderen

Kinderen van migranten socialiseren gedeeltelijk op school en op straat. Ze oriënteren zich meer op de Nederlandse normen dan op die van hun ouders. De generatieverschillen zijn daarom meestal groter dan bij autochtone gezinnen. Jongeren zijn zich bewust van die verschillen en gedragen zich thuis anders dan buitenshuis. Daar krijgen ze veelal ook de ruimte voor. Jonge en hoger opgeleide ouders accepteren dat hun kinderen zich buiten de eigen familiekring volgens de Nederlandse normen gedragen.

---

¹⁰ Een autoritatieve opvoeding uit zich in het wijzen op gevolgen van gedrag, uitleg, overdragen van normen en waarden, het stimuleren van zelfverantwoordelijkheid en het hanteren van regels.

Anders ligt het bij laagopgeleide ouders. De verschillen tussen het gedrag thuis en op school zijn hier soms erg groot, in het bijzonder bij Marokkaanse en Somalische kinderen en jongeren. In de opvoedingsondersteuning en jeugdzorg worden professionals daar regelmatig mee geconfronteerd. Zo kan een jongen zeer druk en agressief zijn op school, maar thuis heel rustig. Wanneer de school de ouders confronteert met gedragsproblemen, herkennen de ouders het gedrag van hun kind niet en denken dat de school niet streng genoeg is. Dat maakt het lastig om ouders te motiveren voor opvoedingsondersteuning, zeker als er ook nog sprake is van taalachterstanden en cultuurverschillen.

In islamitische gezinnen hebben zonen nog steeds meer vrijheid dan dochters. Dat verandert weliswaar, maar nog altijd hebben allochtone pubermeisjes met meer beperkingen te maken dan een gemiddeld autochtone meisje. Met name op het gebied van uitgaan, relaties en seksualiteit. Dit heeft overigens ook positieve kanten. Zo concentreren Turkse en Marokkaanse meisjes zich mede hierdoor meer op schooltaken en presteren beter dan hun broers.

Negatieve aspecten voeren echter toch de boventoon. Meisjes voelen zich verscheurd, raken bekneld tussen de druk van de ouders en het verlangen naar vrije keuzes. Dat kan leiden tot internaliserende psychische klachten, zoals depressies, angsten en zelfs suïcide(pogingen)¹¹. Onder Turkse en Surinaams-Hindostaanse meisjes komen suïcidepogingen twee tot drie keer vaker voor dan onder autochtone meisjes.

Jongens: dader én slachtoffer tegelijk

Jongens ervaren weer andere effecten van de opvoedingsstress en -onmacht bij de ouders. Zij hebben meer met *externaliserende* psychische problemen te maken. Ook de verschillen tussen thuis en buitenshuis spelen daarin mee. Bij Marokkaanse kinderen en jongeren gaat het vooral om psychoseachtige symptomen en gedragsproblemen. Die komen binnen deze groep aanmerkelijk vaker voor dan bij autochtone jongeren¹².

Er ligt een direct verband met huiselijk geweld. In een interessant en recent onderzoek¹³ geeft Esmah Lahlah aan dat van de Marokkaans-Nederlandse jongens die gewelddadig gedrag vertonen, 60 procent als kind is mishandeld. Met 'mishandeling' wordt bedoeld dat er meer aan de hand was dan alleen 'slaan'. Opvallend is ook dat 17 procent van de Marokkaans-Nederlandse jongens zegt seksueel misbruikt te zijn door een familielid (Nederlandse jongens: 5 procent). Bijna de helft zegt getuige te zijn geweest van geweld tussen de ouders.

Uit dit onderzoek blijkt dus een sterk verband tussen geweld binnen en geweld buiten het gezin. Dat verband is sterker in Marokkaanse dan in Nederlandse gezinnen. Jongens zijn niet alleen dader, maar waren in een eerder stadium ook slachtoffer. De onderzoekster geeft aan dat vroegtijdige opvoedingsondersteuning voor deze gezinnen nodig is om de zeer hoge percentages van mishandeling te reduceren.

¹¹ Felten, H. (2011). *Als meiden geen uitweg zien*. Utrecht: Movisie.

¹² Adriaanse, M., Domburgh, L. van, Veling, W & Doreleijers, T.A.H. (2011). *Psychische problemen en stoornissen bij Marokkaans-Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: VU Medisch Centrum.

¹³ Lahlah, Esmah (2013). *Invisible victims? Ethnic differences in the risk of juvenile violent delinquency of Dutch and Moroccan-Dutch adolescent boys*. Proefschrift. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

In Surinaams-Creoolse en Antilliaanse gezinnen kent de opvoeding andere accenten. De visie op seksualiteit is niet te vergelijken met die van Turkse en Marokkaanse ouders. Niet dat kinderen een vrijbrief krijgen voor los seksueel gedrag, maar beperkingen zijn er veel minder. Een ander verschil is dat meisjes leren zelfstandig en onafhankelijk te zijn. Een Surinaams spreekwoord luidt: *Je diploma is je eerste man*. Met andere woorden: zorg dat je door opleiding onafhankelijk kan zijn, want 'op mannen kun je niet altijd rekenen'.

Opvoeding bespreekbaar maken

Bij oudere, maar ook bij jonge ouders die in Nederland zijn opgegroeid, speelt de migratieachtergrond een stevige rol in de opvoeding. In eerder onderzoek hebben wij gezien dat veel migrantenouders vragen hebben over de opvoeding of het gedrag van hun kinderen. Echter, daarmee stappen zij niet zomaar naar professionals. Pas als de opvoeding in een open sfeer bespreekbaar wordt gemaakt, komen de ouders los. Maar hoe krijgen we het zover? Hoe zorgen wij ervoor dat deze ouders eerder opvoedingsondersteuning accepteren? En hoe laten we die ondersteuning aansluiten bij hun belevingswereld?

In vijf steden hebben we gezocht naar praktische antwoorden op deze vragen. Met als invalshoek de inzet van intermediairs uit migrantenorganisaties. Een dergelijke inzet vereist allereerst de totstandkoming van een samenwerkingsverband.

3. Vorming van een samenwerkingsverband

Toegankelijkheid als knelpunt

Hulpverlening in de vorm van opvoedingsondersteuning weet de doelgroep van migrantengezinnen in het algemeen niet voldoende te bereiken. Dat lijkt opmerkelijk. Immers, consultatiebureaus en jeugdgezondheidszorg komen in contact met vrijwel alle kinderen en hun ouders, net als het onderwijs. Toch faalt het doorgeleiden naar de lichtere vormen van jeugdhulpverlening. In de vijf gemeenten waar FORUM pilots uitvoerde, werd dit breed herkend. Wel is er sprake van verschillen. Sommige Centra voor Jeugd en Gezin slagen er beter in om migrantengezinnen te motiveren voor een hulpverleningstraject dan andere. Sommige professionals werken vindplaatsgericht en besteden meer tijd en aandacht aan migrantengezinnen, waardoor hulpverlening gemakkelijker op gang komt.

Hoe migrantenorganisaties het verschil maken

Hoe kan het anders, hoe kan het beter? Invalshoek bij de pilots was samenwerking met migrantenorganisaties. Maar is dat de enige manier om toegankelijkheid en kwaliteit van de hulpverlening op een hoger plan te brengen? Een legitieme vraag natuurlijk. Kunnen Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), wijkteams en andere jeugdvoorzieningen het niet op eigen kracht? Uit ons onderzoek blijkt van niet. Of slechts tot op zekere hoogte. Samenwerking met migrantenorganisaties is wel degelijk nodig. Waarom?

1. De doelgroep van 'moeilijk bereikbare' migranten vergt een tamelijk grote, extra tijdsinvestering. In *empowerment*, het verduidelijken van de problematiek, voorlichting over de hulpmogelijkheden, het wegnemen van wantrouwen en het motiveren voor het aangaan van een hulptraject. Een dergelijke investering is voor reguliere voorzieningen niet haalbaar binnen het huidige systeem.
2. Met behulp van de migrantenorganisaties laat een deel van de opvoedingsvragen zich al in een vroeg stadium beantwoorden. Binnen de eigen gemeenschap, zonder tussenkomst van professionals. Zo wordt de 'eigen kracht', of wel de *civil society*, optimaal gebruikt. Jeugdvoorzieningen kunnen migrantenorganisaties hierbij ondersteunen.
3. Belangrijk is de onafhankelijke positie van migrantenorganisaties. Intermediairs uit die kringen genieten het vertrouwen, er is geen angst voor kinderbeschermingsmaatregelen. Geheel vrijblijvend, in een veilige omgeving, geven de intermediairs informatie over de mogelijkheden van ondersteuning en hulpverlening. Ze begrijpen de leefsituatie van de migranten, kennen de cultuur en spreken de eigen taal.
4. Verbeteringen van de toegankelijkheid en kwaliteit van de reguliere jeugdvoorzieningen kunnen rekenen op een breed draagvlak. Immers, deze zijn tot stand gekomen in samenspraak met de migrantenorganisatie en sluiten daarom ook beter aan bij de doelgroep.

Onafhankelijke en neutrale positie

Zeker, het helpt wanneer een jeugdvoorziening personeel met een migratieachtergrond in dienst heeft. Of bijvoorbeeld Voorlichters Eigen taal en Cultuur. Dat zelfde geldt voor zorgconsulenten van buitenlandse afkomst die, zoals in Dordrecht bijvoorbeeld, werken vanuit een huisartsenpraktijk. Maar zelfs voor hen is het niet vanzelfsprekend dat zij samenwerken met professionals zoals opvoedingsadviseurs en schoolmaatschappelijk werkers. En zij ontberen de neutrale en onafhankelijke positie van intermediairs uit een migrantenorganisatie. Juist die blijkt van grote waarde. Ouders geven aan dat zij onzeker zijn en de ondersteuning van een vertrouwenspersoon niet kunnen missen.

Migrantenorganisaties: enorme diversiteit

Migrantenorganisaties zijn er in verschillende vormen en maten. Wat ze gemeenschappelijk hebben, is dat het zelforganisaties zijn, van één of meer groepen met een migratieachtergrond. Het gaat om goed georganiseerde stichtingen met dagelijkse activiteiten, maar ook om kleinschalige verenigingen die een moskee besturen. Stuwende krachten vormen 'sleutelpersonen' uit de desbetreffende migrantengemeenschap. Met behulp van vrijwilligers organiseren zij activiteiten voor onderlinge ontmoeting, *empowerment*, voorlichting en ondersteuning.

De financiën vormen soms een probleem. Gemeenten subsidiëren tegenwoordig alleen nog concrete activiteiten die bijdragen aan participatie en integratie. Of activiteiten met maatschappelijk nut, zoals Nederlandse les, huiswerkbegeleiding en bijeenkomsten over opvoeding. Steeds meer gemeenten eisen dat de activiteiten dan wel toegankelijk zijn voor iedereen, dus niet gericht op een bepaalde etnische groep. Echt belemmerend werkt dat niet. In de praktijk bestaat de doelgroep van 'moedercentra' bijvoorbeeld bijna uitsluitend uit moeders van buitenlandse afkomst.

Elke migrantenorganisatie leent zich in principe voor samenwerking. Maar een minimale vorm van organisatie en structuur is wel vereist. Verstandig is om bij het zoeken naar geschikte samenwerkingspartners advies te vragen aan personen die de plaatselijke migrantenorganisaties goed kennen. Dan kan blijken dat een officiële zelforganisatie, de spreekbuis naar de gemeente, misschien niet de aangewezen partner is. En dat de keuze daarom beter kan vallen op een vrouwenorganisatie of moedercentrum.

Gelukkig waren in alle vijf de pilotgemeenten actieve sleutelpersonen uit verschillende migrantengemeenschappen te traceren. Zij boden hulp bij het vinden van de juiste samenwerkingspartners. Daarnaast bleken gemeentelijke afdelingen Maatschappelijke Ontwikkeling vaak goed op de hoogte van migrantenorganisaties.

'Ideaal' profiel migrantenorganisatie

Hoe ziet de ideale migrantenorganisatie eruit? Op grond van onze ervaringen in de vijf pilotgemeenten hebben we het volgende profiel samengesteld:

- Een zelfstandige stichting/vereniging met een bestuur óf een initiatief dat is ondergebracht bij een reguliere (welzijns)organisatie.
- Een achterban van migranten (ouders/jongeren).
- Vertrouwen genietend van de achterban.
- Organiseert regelmatig bijeenkomsten voor migrantenouders of jongeren.
- Affiniteit met het thema opvoeding.
- Staat open voor intensieve samenwerking met jeugdvoorzieningen.
- Wil zich inzetten om de toegankelijkheid van reguliere jeugdvoorzieningen te verbeteren.
- Eén of meer voortrekkers die de organisatie kunnen vertegenwoordigen.
- Een voortrekker die in staat is om goed, op gelijkwaardig niveau te communiceren met reguliere instellingen en om intermediairs te coördineren en te begeleiden.

De migrantenorganisaties die in de verschillende gemeenten uit de bus kwamen, voldeden alle in meer of mindere mate aan dit profiel (zie de kadertekst op volgende pagina).

Bijeenkomst van migrantenorganisaties, jeugdinstanties en gemeente in Roermond.

Migrantenorganisaties in de vijf pilotgemeenten

Delft

De stichting *Ardemia* richt zich op empowerment van vrouwen van buitenlandse afkomst, maar kent ook enkele activiteiten waar mannen aan meedoen. Doel is het vergroten van participatie door middel van laagdrempelige activiteiten op het gebied van sport, bewegen, voeding, cultuur en maatschappij. Sinds kort is een tiental intermediairs actief om de drempels naar opvoedingsondersteuning te verlagen. Zij hebben een zeer diverse achtergrond, zoals Turks, Turks-Koerdisch, Irakees-Koerdisch, Afghaans, Somalisch, Marokkaans en Antilliaans. De stichting heeft een eigen bestuur en wordt ondersteund door een accounthouder van de gemeente Delft.

Dordrecht

Het *Platform Turkse Dordtenaren* bundelt diverse Turkse zelforganisaties. Het bestuur heeft een coördinator aangesteld voor de vijf Turkse intermediairs. Er zijn geen actieve Marokkaanse of Antilliaanse zelforganisaties in Dordrecht. Wel is er bij MEE Drechtsteden een coördinator die meer dan vijf Marokkaanse intermediairs begeleidt. De intermediairs zijn actief in vader- en moedergroepen in verschillende wijken. Bij Careyn jeugdgezondheidszorg werkt een coördinator die de inzet van drie Antilliaanse intermediairs begeleidt.

Ede

Stichting Sabiel is een Marokkaanse vrouwenorganisatie die openstaat voor alle doelgroepen. Vanaf de oprichting houdt Sabiel zich al bezig met opvoedingsondersteuning. Er zijn vijf getrainde intermediairs, die ouders doorgeleiden naar opvoedingsondersteuning, maar ook hulp bieden aan multiprobleemgezinnen. Ede kent ook een Turkse migrantenorganisatie en een vereniging van Afrikaanse vrouwen. Deze stichtingen houden zich bezig met verschillende sociaal-culturele activiteiten, maar hebben vooralsnog geen intermediairs in hun midden die zich met opvoedingsondersteuning bezighouden.

Nijmegen

Het Inter-Lokaal is een kleurrijke welzijnsinstelling in Nijmegen die zich inzet voor alle mensen in een kwetsbare sociaal-economische positie. Er werken professionals en vrijwillige intermediairs van diverse afkomst, die multiprobleemgezinnen helpen. Onder hen bevinden zich ook intermediairs met een Somalische achtergrond die zich willen inzetten voor het verlagen van de drempel voor opvoedingsondersteuning. Dit geldt ook voor drie intermediairs van *Club Sierra Leone*, een vrijwilliger van *Beit El Soedani* (Soedanezen), voor twee vrijwilligers van Vrouwengroep *Aktivlar* in de wijk Hatert, een vrijwilliger van de Antilliaanse vereniging GAAPA en vrijwilligers van twee vrouwengroepen die begeleid worden door Tandem Welzijn: de Turkse vrouwengroep *Dostlar* en de Marokkaanse vrouwengroep *Nisa*.

Roermond

Partnerorganisaties zijn hier de *Islamitische Vrouwen Vereniging* (IVV), de Somalische stichting *Iftiin*, *Stichting Lisiemo* en *Moedercentrum Maximina*. Het moedercentrum ligt tegenover het CJG in Roermond en bereikt een groot aantal vrouwen met zeer diverse achtergronden. De stichting Iftiin werkt nauw samen met het moedercentrum. De drie intermediairs organiseren gezamenlijk bijeenkomsten over opvoeding. De IVV is zeer actief en heeft voornamelijk Marokkaanse vrouwen als achterban. De IVV heeft drie intermediairs in haar midden. Bij de stichting Lisiemo werken hoogopgeleide vrijwilligers (met verschillende achtergronden, vooral Turks) die kinderen en jongeren begeleiden. Onder hen ook twee intermediairs die zich richten op opvoedingsondersteuning.

Bereidheid, maar ook twijfels

Migrantenorganisatie draaien op vrijwilligers. Actieve, maatschappelijk betrokken mensen. Veelal met een fulltime baan, druk bezet, maar altijd bereid om er nog wat bij te doen. De hoger opgeleiden zijn vaak woordvoerder of bestuurslid. Zo bekeken is het niet eens vreemd dat wij in elke organisatie wel mensen aantreffen die tijd wilden vrijmaken voor het samenwerkingsverband. Het vraagstuk van de toegankelijkheid van jeugdhulpverlening werd vrijwel direct herkend. Er was bereidheid om het probleem aan te pakken, maar ook enige scepsis.

Sleutelpersonen uit migrantenorganisaties beseffen dat het moeilijk is hun achterban over de drempel te krijgen. Tegelijk hebben zij twijfels over de wil en mogelijkheden van jeugdvoorzieningen om hun manier van werken te verbeteren. Met reden meestal. Opvallend vaak kwamen wij tegen dat migrantenorganisaties al eerder hadden geprobeerd om samen op te trekken met jeugdvoorzieningen. Met precies dezelfde drijfveer: verbetering van de toegankelijkheid. Het resultaat was over het algemeen teleurstellend. Migrantenorganisaties investeerden behoorlijk om hulpverleners te helpen goed contact te krijgen met gezinnen. Maar die toeschietelijkheid was dan niet wederzijds. Als vrijwilligers van hun kant met vragen kwamen, werd er niet thuis gegeven. Sommigen voelden zich dan ook 'gebruikt'.

Jeugdvoorzieningen op hun beurt hebben in het verleden soms ook tegenvallers moeten incasseren. In een van de pilotgemeenten had een medewerker van Bureau Jeugdzorg voorlichting gegeven in een Turkse moskee. Tijdens de bijeenkomst was een discussie geëscaleerd, omdat een deelnemer in eigen familie slechte ervaringen had. De hulpverlener voelde zich onvoldoende gesteund door de migrantenorganisatie.

Het Yunus-effect

Een lange nawerking heeft de affaire rond het Turkse jongetje Yunus, dat uit huis was geplaatst bij lesbische pleegmoeders. Dit heeft voor veel opschudding gezorgd. Niet alleen in de Turkse gemeenschap, maar ook bij andere etnische groepen. De reacties die loskwamen, onderstrepen het gevoel dat er leeft in deze kringen. Het idee dat er geen rekening wordt gehouden met gevoelens en culturele achtergrond van migranten. Dat de Nederlandse jeugdzorg zomaar je kind uit huis kan halen als je niet volgens Nederlandse normen opvoedt. Zorgelijk, deze beeldvorming. En helaas kan die niet zomaar even worden weggepoetst met een voorlichtingsavond over jeugdzorg. Daar is meer voor nodig.

Voor FORUM betekende het dat hard gewerkt moest worden om het wederzijds vertrouwen te herstellen. Essentieel voor de samenwerking met een migrantenorganisatie is gelijkwaardigheid. Jeugdvoorzieningen zullen daadwerkelijk interesse moeten tonen in de migrantenorganisatie. En bereid moeten zijn tot verandering. Alleen vragen of een migrantenorganisatie wil helpen met ouders of jongeren doorsturen, volstaat beslist niet.

Intermediairs willen pas doorverwijzen als zij vertrouwen hebben in het aanbod en de benaderingswijze van de jeugdvoorziening. Als daar naar hun gevoel iets aan mankeert,

willen ze graag een bijdrage leveren aan verbetering. Aan deskundigheidsbevordering en het passend maken van de werkwijze. Wederom: op basis van gelijkwaardigheid. Uitgangspunt dient te zijn dat de samenwerking voor beide partijen wat oplevert.

Migrantenorganisaties verkeren in een andere positie dan reguliere instellingen. In de praktijk is gebleken dat zij een sterke behoefte hebben aan erkenning. Erkenning van hun maatschappelijk belang, hun meerwaarde, hun kennis van de behoeften van de achterban. Voor de gemeente en jeugdvoorzieningen is het een aandachtspunt daar voldoende oog voor te hebben.

Op zoek naar vrijwillige intermediairs

Nadat wij in de pilotgemeenten geschikte migrantenorganisaties hadden gevonden, zijn wij samen met die organisaties gaan zoeken naar vrijwilligers om de rol van intermediair te vervullen. Voor geschikte kandidaten was er een informatiebijeenkomst en vervolgens konden zij meedoen aan een training van vier dagdelen.

Voor de functie van 'vrijwillig intermediair' hebben wij het volgende profiel opgesteld:

- Beschikt over voldoende tijd om af en toe groepsbijeenkomsten over het thema opvoeding te organiseren en te begeleiden, met ouders te praten, hen waar nodig te ondersteunen, en bijeenkomsten met jeugdvoorzieningen bij te wonen.
- Heeft voldoende kennis van de Nederlandse taal om met Nederlandse instellingen te kunnen overleggen.
- Heeft goede contacten in de eigen gemeenschap, weet ouders/ jongeren te mobiliseren, durft op ouders af te stappen.
- Geniet vertrouwen in de eigen gemeenschap, kan zich neutraal opstellen.
- Heeft voldoende kennis van de taal en cultuur van de eigen achterban.
- Beschikt over sociale vaardigheden.
- Is betrouwbaar en kan geheimen bewaren.
- Kan enigszins gestructureerd werken.
- Heeft een open houding naar reguliere instellingen.
- Heeft affiniteit met opvoedingsondersteuning en hulpverlening en is bereid daar meer over te leren in een training.
- Kan (na een training) ouders/ jongeren motiveren, begeleiden in het formuleren van hun hulpvraag en begeleiden naar de hulpverlening

Intermediairs in actie

Intermediairs uit migrantenorganisaties gaan met hun achterban in gesprek over opvoeding. Zij organiseren groepsbijeenkomsten, maar houden ook gesprekken 'aan de keukentafel'. Meestal met ouders, soms ook met jongeren zelf¹⁴. Als ouders eenmaal bekend zijn met de intermediair en zijn rol, kunnen ze individueel contact leggen als er opvoedingsvragen of –problemen zijn. Dat kan overigens ook direct al tijdens een eerste bijeenkomst of gesprek.

De intermediair helpt de ouders hun (impliciete) opvoedingsvragen te verduidelijken en probeert hen te motiveren om in actie te komen. Op wat voor manier dan ook.

---

¹⁴ Eerste doelgroep van opvoedingsondersteuning vormen de ouders. Als jongeren het eerste contact vormen, worden ouders er altijd bij betrokken. Bij jongeren boven de 16 jaar gebeurt dat vaak pas in een later stadium.

Door een opvoedcursus te gaan volgen of een traject voor hulpverlening in te gaan. Hij helpt om de weg te vinden naar de juiste ondersteuning en gaat eventueel bij een eerste gesprek mee.

Intermediairs spreken bij die contacten veelal de eigen taal. Zij werken cultuur-sensitief en proberen de ouders bewust te maken van cultuurverschillen. Met begrip voor de leefwereld, normen en waarden slaan zij een brug naar de Nederlandse samenleving waar hun kinderen in opgroeien. Intermediairs investeren in het vergroten van het zelfvertrouwen van de ouders, ze geven voorlichting over opvoedingsondersteuning en spreken hun vertrouwen uit in de professionals die zij kennen. Op die manier proberen zij angst en wantrouwen bij de ouders weg te nemen.

Intermediairs werken nauw samen met professionals en overleggen met hen over de stappen die ze kunnen ondernemen. Ook professionals kunnen een beroep doen op de intermediairs. Een schoolmaatschappelijk werker bijvoorbeeld, die moeite heeft met het motiveren van ouders.

Ook kan de intermediair inspringen als taal- en cultuurverschillen de communicatie bemoeilijken. De samenwerking verlaagt drempels en biedt ouders extra ondersteuning. Zo raakt de werkwijze van de jeugdvoorzieningen beter toegesneden op migrantengroepen. Te meer omdat intermediairs graag meedenken over verbeterpunten in het reguliere aanbod.

Twee hoofdtaken van intermediairs

Samengevat bestaan de taken van intermediairs uit twee hoofdonderdelen:

- Migranten toeleiden naar de reguliere jeugdzorg door het bieden van een 'voortraject': inzicht geven in eigen problematiek, voorlichting, *empowerment*, motiveren om problemen aan te pakken.
- Duurzame verbetering van de toegankelijkheid en kwaliteit van jeugdvoorzieningen door advisering en het samen werken aan structurele verbeteringen. Bijvoorbeeld door middel van casuïstiekbesprekingen en het meedenken over aanpassingen van de werkwijze.

Draagvlak om te investeren in een nieuwe aanpak

Om een goed samenwerkingsverband tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties te smeden is draagvlak bij beide partijen én de gemeente nodig. Dit soort processen kost altijd extra tijd en energie. Immers, partijen moeten er eerst van overtuigd raken dat er een probleem is, dat het in samenwerking kan worden opgelost, dat alle partijen werkelijk willen samenwerken en dat de moeite in verhouding staat tot de opbrengsten.

Draagvlak is niet eenvoudig te verkrijgen. In sommige pilotgemeenten werd het probleem van de toegankelijkheid en kwaliteit van jeugdvoorzieningen in eerste instantie gebagatelliseerd. Of men was van mening dat er inmiddels al voldoende vooruitgang was geboekt. In zulke gevallen moeten er harde cijfers en feiten op tafel komen. Anders lukt het eenvoudigweg niet om een verbetertraject te starten en de

Zaaldiscussie tijdens een bijeenkomst in Dordrecht.

urgentie daarvan aan te tonen. Cijfers liggen helaas niet altijd voor het opscheppen. Want lang niet altijd worden jeugdhulpcliënten geregistreerd naar herkomst. Toch zijn er wel mogelijkheden om zicht te krijgen op het bereik van de jeugdvoorzieningen. Bijvoorbeeld door teamleiders te vragen naar een gefundeerde schatting. De jeugdgezondheidszorg kan de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) gebruiken en wél cijfers naar herkomst leveren door de naam van de cliënt te koppelen aan de geboorteplaats, die in de GBA geregistreerd staat. Maar wat zeggen die cijfers? Een mooi bereik van bijvoorbeeld de consultatiebureaus betekent nog niet dat er voldoende ouders bij de opvoedingsondersteuning terecht komen.

Informatie verzamelen aan de bron

Onze ervaring leert dat het eenvoudiger is om informatie over toegankelijkheid van jeugdvoorzieningen te verzamelen bij uitvoerend professionals en de migrantengroepen in de gemeente. Hierbij kan gedacht worden aan de volgende vragen:

- Heeft u het idee dat de instelling voldoende toegankelijk is voor migranten?
- Waar blijkt dat uit?
- Zijn er bepaalde groepen die minder goed worden bereikt? Zo ja, waardoor zou dit komen?
- Worden cliënten van allochtone afkomst naar uw mening effectief geholpen?
- Merkt u wel eens dat u zelf of collega's moeite hebben met het communiceren met migranten?
- Wordt er binnen de organisatie aandacht besteed aan diversiteitsbeleid?
- Wordt er in de werkwijze en methodieken aandacht besteed aan diversiteit?
- Worden medewerkers gestimuleerd om hun kennis en interculturele vaardigheden bij te spijkeren?

Zo wordt de mate van toegankelijkheid en kwaliteit voor migrantendoelgroepen inzichtelijk gemaakt. De analyse laat tevens zien wat al gedaan is en wat voor effecten dit heeft gehad. Onze ervaring is dat zo'n gerichte (mini-)enquête eventuele problemen snel aan het licht brengt. Dan volgt de volgende stap: een gevoel van urgentie verkrijgen om er daadwerkelijk wat aan te gaan doen.

Gevoel van urgentie

Samenwerking opbouwen met migrantenorganisaties is een vorm van innovatie. En daar hebben jeugdvoorzieningen lang niet altijd de ruimte voor. De aanstaande veranderingen in de langdurige zorg werpen hun schaduwen vooruit en vergen veel energie. Dat bleek ook in onze pilotgemeenten. Instellingen waren zich welbewust van het toegankelijkheidsvraagstuk, maar het kostte moeite om voldoende tijd vrij te maken voor samenwerking en overleg. Het is dan ook belangrijk dat het management de noodzaak tot samenwerking erkent en faciliteert.

Gemeenten zitten evenmin met een overschot aan tijd. En het politieke verkeerslicht staat sinds kort op rood als het gaat om specifieke aandacht voor migrantengroepen. Sinds het kabinet-Rutte het doelgroepenbeleid heeft afgeschaft, is er een sterke tendens om helemaal geen specifieke aandacht meer te schenken aan vraagstukken rond migrantengroepen. De gedachte op beleidsniveau is dat reguliere instellingen iedereen wel kunnen bedienen. En als de toegankelijkheid niet optimaal is, dan moeten de migranten beter worden voorgelicht. Aan aanpassingen in de instellingen zelf wordt niet zo snel gedacht.

Bij de migrantenorganisaties is draagvlak evenmin als vanzelfsprekend aanwezig. In alle pilotgemeenten kwamen we naast enthousiasme ook wantrouwen tegen. Bij migrantenorganisaties heerst het gevoel dat men steeds brandjes moet blussen, of klaar moeten staan om de achterban naar de instellingen door te sturen. Maar dat er niet echt geluisterd wordt als zij zelf wat te zeggen hebben. Over wat er allemaal mis gaat in de contacten met jeugdvoorzieningen bijvoorbeeld. Daar liggen pijnpunten en daar zal wat aan moeten gebeuren voordat men wil investeren in de samenwerking.

Flexibiliteit en geduld

De samenwerking tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties vraagt van beide partijen de bereidheid om open te staan voor veranderingen. Het vergt flexibiliteit en geduld om de verschillen in visie, werkwijze en organisatiecultuur te overbruggen. Ook vraagt het even tijd om elkaar te leren kennen en elkaars verwachtingen goed te begrijpen. Dat is noodzakelijk, want beide partijen verschillen enorm van elkaar. Grote organisaties met betaalde beroepskrachten staan tegenover kleinschalige organisaties die door vrijwilligers worden gerund.

Wat is de beste manier om draagvlak te verwerven? Onze ervaring leert dat het raadzaam is om eerst met alle partijen apart te spreken en daarna een aantal keren met vertegenwoordigers van gemeente, jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties bij elkaar te komen. Juist door in een open sfeer overwegingen met elkaar te delen, ontstaat een genuanceerd beeld en groeit het onderling vertrouwen. In onze pilotgemeenten is dat niet overal vlot gelukt. Het is een valkuil als je te snel door dit proces wilt gaan. Het blijkt niet goed te werken om direct met alle partijen rond de tafel te gaan zitten. Het voortraject met iedere partij apart, bleek achteraf belangrijk te zijn.

Wij konden als FORUM energie steken in het smeden van een samenwerkingsverband. Dat kan er ook komen zonder onze betrokkenheid. Als de aanjaagfunctie bij een eenmaal genomen initiatief maar voldoende tijd en capaciteit wordt gegund.

Gemeente onmisbaar als partner

In onze vijf pilotgemeenten hebben wij ervaren hoe belangrijk de gemeente is. Een effectieve samenwerking tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties komt niet vanzelf tot stand. Een stimulerende, faciliterende en coördinerende rol van de gemeente is absoluut noodzakelijk.

De lokale overheid subsidieert zowel de jeugdinstanties als de migrantenorganisaties en heeft het maatschappelijk belang van alle inwoners voor ogen. De gemeente wil graag dat migranten integreren en participeren, en dat de instanties goed toegankelijk zijn voor alle doelgroepen.

De komende transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten biedt wat dit betreft kansen. Zeker, het risico is dat de transitie alle aandacht opslokt en dat er geen ruimte is voor dit thema. Maar daar staat tegenover dat een belangrijk doel van de veranderingen is dat minder kinderen en jongeren specialistische hulp nodig hebben en dat opvoedingsproblemen eerder, in de eigen wijk, worden verholpen. Preventie en vroegtijdige opvoedingssteun, op maat, voorkomen dat problemen escaleren. Effectief en efficiënt is dat. Immers, de kosten van specialistische hulp en criminaliteitsbestrijding zijn hoog.

De gemeente is ook bij uitstek in staat een verbindende functie te vervullen. Veelal zijn er contacten met zowel migrantenorganisaties als de jeugdvoorzieningen. Nuttig, want voor jeugdvoorzieningen is het een hele opgave om met beperkte middelen ook de 'moeilijk bereikbare' groepen te bedienen. Een regisseursrol van de gemeente ondervangt dat probleem. De gemeente kan de samenwerking tussen vraag en aanbod stimuleren en extra inspanningen faciliteren om een verbeteringslag te maken. Zo aanvaarden overheid en jeugdvoorzieningen een gezamenlijke verantwoordelijkheid om alle doelgroepen (ook die verder van het gemiddelde af zitten) te bereiken en effectief te bedienen.

Drie gemeentelijke rollen

De lokale overheid kan de samenwerking tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties op gang krijgen en behouden door drie belangrijke rollen op zich te nemen.

1. Stimuleren
2. Faciliteren
3. Monitoren

1. Stimuleren

Het ligt voor de hand dat de gemeente de rol van opdrachtgever op zich neemt. Vanuit het maatschappelijk belang van een goede toegankelijkheid en kwaliteit van de jeugdvoorzieningen wordt opdracht gegeven om een samenwerkingsverband te ontwikkelen tussen migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen. Van belang daarbij is om het gezamenlijk belang te benadrukken. Richting jeugdvoorzieningen kan de meerwaarde van samenwerking blijken uit *good practices*, succesverhalen van samenwerking met migrantenorganisaties. Het levert nieuwe inzichten op en een bredere blik op de samenleving. Migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen vullen elkaar aan. Waardoor cliënten beter, sneller en naar tevredenheid worden geholpen worden.

2. *Faciliteren*

De gemeente kan zorgdragen voor de middelen om het verbetertraject mogelijk te maken. Te denken valt aan de financiering van een procesmanager die de samenwerking vorm geeft en uitbouwt. Daarnaast kan de gemeente zorgen voor de financiering van voorlichtings- of groepsbijeenkomsten en van de onkostenvergoeding voor de vrijwillige intermediairs. Verder gaat het om zaken als zaalruimte voor beleids-overleggen, publiciteit en het mogelijk maken van een startbijeenkomst.

3. *Monitoring*

Na een intensieve aanloopperiode blijft de gemeente het proces meer op afstand volgen. Op beleidsniveau wordt een overlegstructuur gevormd om de gang van zaken te evalueren en waar nodig bij te stellen. De resultaten worden duurzaam verankerd in regulier beleid. Het is beslist van belang de samenwerking continu te volgen. De verschillen tussen partijen zijn groot en voorkomen moet worden dat beide partijen elkaar als concurrenten gaan zien.

Rol migrantenorganisaties

In de vijf gemeenten kwamen wij tal van betrokken en enthousiaste sleutelpersonen tegen uit de verschillende migrantengroepen. Bereid om met jeugdvoorzieningen samen te werken aan het verbeteren van de toegankelijkheid. Ook op beleidsniveau. Intermediairs hebben in ons model de contacten met ouders en jongeren, maar migrantenorganisaties hebben ook mensen in huis om mee te denken over nieuw beleid.

In een samenwerkingsverband laten migrantenorganisaties de stem van de doelgroep horen. Zij geven uitleg over de achtergronden en gevoelens die bij de achterban leven. Met voorbeelden zullen zij de drempels verduidelijken zoals die ervaren worden. En aan de hand daarvan meedenken over wat beter kan in de opvoedingsondersteuning.

Omgekeerd kunnen migrantenorganisaties ook wat leren van de jeugdvoorzieningen. Bijvoorbeeld over de verschillende mogelijkheden van opvoedingsondersteuning en hulpverlening. Uitwisselingsbijeenkomsten van intermediairs en professionals helpen daarbij. Samen met die professionals kunnen intermediairs werken aan genuanceerde voorlichting aan de achterban. Zij kunnen het wantrouwen verminderen en angst wegnemen. En als het nodig is jongeren en/of ouders begeleiden naar opvoedingsondersteuning.

Een meerwaarde heeft het als migrantenorganisaties een coördinator benoemen. Iemand die geschikte intermediairs werft, begeleidt en coacht. Die de training organiseert samen met de jeugdvoorzieningen, intervisiebijeenkomsten met hen houdt, vrijwilligersovereenkomsten afsluit en de onkostenvergoedingen voor intermediairs regelt.

Rol jeugdvoorzieningen

In het samenwerkingsverband is het aan jeugdvoorzieningen om zich open te stellen voor opbouwende kritiek en verbeterpunten. Belangrijk is dat een proces van leren op gang komt, over en weer. Op basis van wederzijds respect en waardering

voor elkaars kracht. Samen met intermediairs organiseren medewerkers van de jeugdvoorzieningen voorlichtingsbijeenkomsten in de moskee, in het buurthuis, bij het moedercentrum of andere locatie. Als zij daar aanwezig zijn, komen er soms al direct ouders met vragen naar hen toe.

Professionele opvoedingsondersteuners dragen bij aan de training voor intermediairs en wonen uitwisselingsbijeenkomsten bij. Het management heeft de taak om op beleidsniveau te overleggen met de samenwerkingspartners. En verder om de inzet van professionals te coördineren en te zorgen voor verankering van nieuw beleid in de reguliere cyclus van planning en control. Het management benoemt een medewerker als contactpersoon voor samenwerkingsaangelegenheden.

Financiering

Van groot belang is dat de migrantenorganisatie een financiële bijdrage krijgt voor de inzet in het samenwerkingsverband. Dat bevestigt de gelijkwaardigheid. Geld is natuurlijk ook gewoon nodig om vrijwilligers en intermediairs een onkostenvergoeding te geven en vanwege de kosten van groepsgerichte voorlichtingsbijeenkomsten. De onkostenvergoeding voor de intermediairs is bedoeld voor reis-, telefoon- en andere kosten die deze vrijwilligers maken bij de individuele begeleiding van gezinnen of jongeren naar de reguliere jeugdvoorzieningen. En verder voor de inzet bij (casuïstiek) overleg, cliëntgerichte samenwerking met jeugdvoorzieningen en voor activiteiten om de kwaliteit van de jeugdvoorzieningen te verbeteren. Het gaat niet om grote bedragen. In de pilotgemeenten werd gemiddeld een vergoeding van ongeveer € 50,00 per maand per intermediair betaald. Met dit bedrag blijft de onkostenvergoeding binnen de grenzen van belastingdienst en uitkeringsinstanties.

Vrijwilligersovereenkomst

Het geven van een vergoeding maakt het voor de migrantenorganisaties makkelijker om eisen te stellen aan de vrijwillige intermediairs. Van hen wordt verwacht dat zij voldoen aan het opgestelde profiel, dat zij een training gevolgd hebben en een vrijwilligersovereenkomst tekenen. Een modelovereenkomst vindt u in bijlage 4.

In de regel zal de gemeente zorgdragen voor betaling van de onkostenvergoedingen en de activiteiten van migrantenorganisaties, zoals het organiseren van voorlichtings-bijeenkomsten. Wanneer dit niet mogelijk is, kan subsidie worden aangevraagd bij particuliere fondsen, zoals het Oranjefonds, Stichting Kinderpostzegels Nederland en VSB fonds.

Voor de reguliere jeugdvoorzieningen is het handig om enige financiële ruimte te hebben om (extra) in het samenwerkingsproject te investeren. Meestal blijkt dit uit eigen middelen te realiseren, in sommige pilotgemeenten verstrekte de gemeente een extra subsidie voor dit doel.

Gezamenlijke uitgangspunten

Om de samenwerking goed te laten verlopen hebben jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties in de pilotgemeenten met elkaar gesproken over een aantal uitgangspunten. Deze zijn als volgt geformuleerd en kunnen in een samenwerkingsovereenkomst of convenant worden opgenomen.

- Beide partijen hebben de intentie om een duurzame samenwerkingsrelatie aan te gaan.
- Samenwerking geschiedt op basis van gelijkwaardigheid. Dat wil zeggen dat migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen elkaar respecteren en openstaan voor elkaars input en feedback.
- Het is de bedoeling dat de kwaliteit van opvoedingsondersteuning en hulpverlening verbetert door van elkaar te leren. Migrantenorganisaties zijn er niet alleen voor om migrantencliënten door te sturen, maar denken ook mee over het beleid en de werkwijze van het CJG of andere jeugdvoorzieningen, zodat deze beter aansluiten bij de leefwereld van migrantendoelgroepen.
- Bij de bespreking van casuïstiek en werkwijze wordt de privacy van cliënten in acht genomen. Er worden geen namen van cliënten genoemd. Bij doorverwijzing van individuele gezinnen of jongeren geldt dat uiteraard niet. Doorverwijzingen vinden alleen plaats met toestemming van de cliënt/ouder.
- De samenwerking is niet van tijdelijke aard, maar onderdeel van de reguliere werkwijze om alle bevolkingsgroepen beter te bereiken. Vanaf de start van het samenwerkingsverband zal verankering als doel worden meegenomen.
- Jeugdvoorzieningen streven ernaar om toegankelijkheid en effectiviteit van de werkwijze voor de diversiteit aan cliëntengroepen op te nemen in het kwaliteitsbeleid.
- Beide partijen benoemen vaste contactpersonen die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie en afstemming van (inhoudelijke) werkzaamheden.
- Beide partijen behouden hun kerntaken, zij vullen elkaar aan. De verantwoordelijkheid voor de hulpverlening blijft bij de jeugdvoorzieningen liggen.
- Het vergt van beide partijen flexibiliteit en geduld om de verschillen in visie, werkwijze en organisatiecultuur te kunnen overbruggen. Beide partijen nemen de tijd om elkaar te leren kennen en elkaars verwachtingen goed te begrijpen.

Convenant en startbijeenkomst

Een samenwerkingsovereenkomst of convenant biedt houvast en voorkomt dat afspraken onduidelijk of vrijblijvend zijn. Het gaat niet om een overeenkomst in juridische zin. Het convenant staat symbool voor een duurzame samenwerkingsrelatie.

Ondertekening van het convenant door wethouder Marianne Smitsmans-Burhenne tijdens de startbijeenkomst in Roermond

De samenwerkingsovereenkomst omschrijft het doel en de uitgangspunten, welke activiteiten verricht gaan worden, de financiering, wie de contactpersonen zijn, hoe het project gevolgd (beleidsoverleg) en geëvalueerd wordt. Een voorbeeld vindt u in bijlage 1. Het convenant kan eventueel gebruikt worden als onderliggend document voor een subsidieaanvraag.

Het tekenen van het convenant draagt er aan bij dat het management van instellingen stevig bij de samenwerking wordt betrokken. In verschillende pilotgemeenten vond de ondertekening plaats tijdens een officiële startbijeenkomst. Dit genereert publiciteit en is een goede gelegenheid om het samenwerkingsverband te presenteren aan partners, zoals scholen en zorginstellingen. Wethouders spraken een welkomstwoord uit, er werd een toelichting gegeven en met de zaal gediscussieerd. Voorafgaand aan de bijeenkomst ontvingen de media een persbericht. Sommige gemeenten stuurden een flyer aan partners, zoals scholen en zorginstellingen, om hen te informeren over het samenwerkingsverband. Een voorbeeld vindt u in bijlage 2.

Periodiek beleidsoverleg

Functioneert het samenwerkingsverband eenmaal, dan is het zaak de continuïteit te waarborgen. Dat kan door minimaal twee keer per jaar beleidsoverleg te voeren. Daaraan deel nemen leidinggevend van het CJG of andere jeugdvoorzieningen, coördinatoren van de migrantenorganisaties en de gemeente. Na de aanloopperiode is het raadzaam dat de gemeente een procesmanager benoemt: de beleidsmedewerker jeugdbeleid of een andere ambtenaar. Indien mogelijk wordt het beleidsoverleg aangehaakt bij het reguliere overleg tussen de gemeente en de jeugdvoorzieningen.

Meting van resultaten

Als het goed is, leidt de samenwerking tot resultaten. De coördinatoren van de jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties zien daarop toe. Zij houden de activiteiten bij en rapporteren hierover tweejaarlijks in het overleg op beleidsniveau. Het gaat daarbij om het aantal groepsbijeenkomsten dat heeft plaatsgevonden, hoeveel ouders/jongeren aanwezig waren en van welke doelgroep(en), hoeveel ouders er door intermediairs zijn doorverwezen naar opvoedingsondersteuning, en hoeveel keer het CJG of andere jeugdvoorzieningen een intermediair hebben ingeschakeld.

Ook houden de coördinatoren bij hoeveel keer er contact is tussen professionals en intermediairs over gezinnen/jongeren en hoe het contact is verlopen. Dat is een maatstaf voor het aantal doorverwijzingen naar opvoedingsondersteuning / hulpverlening.

Quickscans: meningen van direct betrokkenen

Nog meer inzicht geeft een quickscan. FORUM heeft een vragenlijst ontwikkeld voor intermediairs en migrantengezinnen en een online vragenlijst voor jeugdinstellingen

(zie bijlagen 5 en 6). De quickscans brengen de meningen in kaart van betrokkenen over de toegankelijkheid en kwaliteit van de opvoedingsondersteuning en hulp-verlening. De peiling kan periodiek worden herhaald, jaarlijks of om de twee jaar bijvoorbeeld. Zo ontstaat een beeld van de voortgang, in de perceptie van direct betrokkenen. Bij de interpretatie is enige voorzichtigheid geboden. Het gaat bij deze quickscans niet om effectmetingen, maar om meningen. Bij rapportages is het van belang de scores nader te duiden, aan de hand van toelichtingen die respondenten geven bij hun antwoorden. De ervaring leert dat de scores bij een tweede meting wel eens lager kunnen uitvallen dan bij de eerste meting. Dat heeft te maken met voortschrijdend inzicht. Als een respondent aanvankelijk het idee had dat de deskundigheid bij een instelling ruim voldoende was, kan hij bij een volgende meting tot het inzicht zijn gekomen dat er toch wel wat valt aan te merken op die deskundigheid.

Nulmeting niet goed mogelijk

Een grootschalige kwantitatieve nulmeting naar de toegankelijkheid van jeugdvoorzieningen ligt niet voor de hand. Jeugdvoorzieningen registreren etniciteit niet. Het zou hoge kosten met zich mee brengen om die toegankelijkheid langs andere wegen in kaart te brengen. Bovendien spelen er tal van factoren mee en is het lastig om cijfermatige uitkomsten direct te relateren aan de inspanningen die zijn verricht. Met andere woorden: als blijkt dat er na een jaar meer migrantengezinnen een opvoedcursus hebben gevolgd dan een jaar er voor, is het lastig om aan te tonen dat dit te danken is aan de inspanningen van intermediairs. Het beschrijven van die inspanningen levert dan een beter beeld op.

Verankering in het dagelijks beleid

Vanaf de start dient verankering het doel te zijn van de samenwerking. Het gaat erom de meerwaarde van de samenwerking te behouden en te implementeren in het dagelijks beleid. Op dat punt ging het in het verleden nogal eens mis. De samenwerking bleef dan vaak beperkt tot het beter toeleiden van migranten en hulp door enkele gespecialiseerde hulpverleners. Verbeteringen waren tijdelijk en er veranderde niet substantieel iets bij de jeugdvoorzieningen.

Door het samenwerkingsverband met migrantenorganisaties komt dit anders te liggen. Er ontstaat een bottom-up proces dat tot verbeteringen leidt. Verbeteringen in de deskundigheid van medewerkers, in de werkwijze, in de randvoorwaarden (bijvoorbeeld het werken met tolkdiensten), in het personeelsbeleid en in het management. Voorwaarde is dat het management dit proces omarmt en het geleidelijk aan onderdeel maakt van de reguliere cyclus van planning en control.

Verankering verdient specifieke aandacht. Door de alledaagse drukte van het management schiet dit er nog wel eens bij in en dat is zonde. Behaalde resultaten niet verankeren, betekent weggegooid geld.

4. Samenwerken in de praktijk: activiteiten

Van structuur naar actie

Het vormen van een samenwerkingsverband is één, maar daarmee is op zich nog niets bereikt. Het draait om de activiteiten die binnen zulke allianties van de grond komen. Wat gebeurt er concreet om drempels naar opvoedingsondersteuning voor migrantengezinnen te verlagen? En, minstens zo belangrijk: wat is er nodig om intermediairs uit migrantenorganisaties effectief voor hun taak toe te rusten?

Bekendheid en vertrouwen vergroten

Een eerste doel van de samenwerking tussen jeugdvoorzieningen en migrantengroepen is voorlichting. Wat zijn de mogelijkheden van opvoedingsondersteuning binnen de gemeente? Aan migrantenorganisaties de taak om hun achterban daarvan op de hoogte te stellen. Waar nodig samen met de jeugdvoorzieningen. Van belang was veelal om wantrouwen weg te nemen en een genuanceerd beeld te geven van de verschillende jeugdvoorzieningen. Door goed het verschil uit te leggen tussen laagdrempelige, vrijwillige opvoedingsondersteuning en gedwongen maatregelen vanuit de kindbescherming en Bureau Jeugdzorg.

Om hun taak aan te kunnen, kregen intermediairs allereerst een flinke hoeveelheid informatie over de sociale kaart in de gemeente, over alle verschillende instellingen, over de signalen van opvoedproblemen en de mogelijkheden tot opvoedondersteuning. Samen met de jeugdvoorzieningen hebben migrantenorganisaties vervolgens voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd over opvoeding en ondersteuning bij opvoeding. Voor verschillende groepen migranten: soms alleen moeders, soms alleen vaders. Soms gemengde groepen of alleen jongeren.

Persoonlijk kennismaken

Ontmoetingen tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties zorgden ervoor dat vrijwilligers en professionals elkaar persoonlijk leerden kennen. Daardoor groeide het vertrouwen in elkaar en durfden de intermediairs steeds meer hun vertrouwen in de opvoedingsondersteuning uit te spreken naar hun achterban.

Professionals hebben, waar nodig, migranten gewezen op het bestaan van intermediairs, of actief met hen contact gezocht. Een schoolmaatschappelijk werker heeft bijvoorbeeld een Somalische moeder, die erg onzeker was, veel wantrouwen koesterde jegens hulpverleners en een erg beperkt sociaal netwerk had, in contact gebracht met een intermediair. Die wist al na één gesprek een zeer positief resultaat te boeken. De moeder begrijpt nu goed wat instellingen doen en durft de hulp te accepteren.

Actieve benadering

De intermediairs hebben gezinnen die een kloof ervaren met de Nederlandse samenleving en vaak niet goed Nederlands spreken, actief benaderd. Bijvoorbeeld

door binnen het eigen netwerk en op schoolpleinen moeders, vaders of jongeren te interesseren voor bijeenkomsten over opvoeding en opvoedingsondersteuning. Op heel verschillende locaties zijn die bijeenkomsten gehouden. In het buurthuis voor Marokkaanse vadergroepen, in de moskee voor Turkse vrouwen, Maar ook in het moedercentrum, bij het CJG of in de eigen ruimte van de migrantenorganisatie. Waar het ging om een bijeenkomst bij het CJG, leerden ouders deze locatie, en de medewerkers, gelijk kennen. Een bijkomend voordeel. Daardoor durven ze in de toekomst makkelijker contact te zoeken.

Op individueel niveau zijn intermediairs in gesprek gegaan met ouders om onder vier ogen meer informatie te geven over de opvoedingsondersteuning en wantrouwen weg te nemen. Soms zijn intermediairs meegegaan voor het eerste gesprek bij een CJG, ter ondersteuning en om te helpen met de taal.

Kwaliteit verbeteren

De doelgroep over de drempel helpen, is mooi. Maar over die drempel heen zal het aanbod en de werkwijze van de jeugdvoorzieningen moeten aansluiten bij specifieke noden. Anders is er nog steeds niets bereikt. De intermediairs willen daar zekerheid over hebben. Of er tenminste op kunnen vertrouwen dat het aanbod goed past bij hun achterban. Immers, als dat niet het geval is, verliezen zij hun reputatie.

Om de kwaliteit van het aanbod te verbeteren is in de pilotgemeenten het volgende ondernomen:

- Bijeenkomsten, om het toegankelijkheidsvraagstuk te bespreken met professionals en intermediairs.
- Uitwisselingsbijeenkomsten, eens per twee à drie maanden, met casuïstiek-bespreking.
- Quickscans onder intermediairs en professionals over de toegankelijkheid en de kwaliteit van de jeugdvoorzieningen. De bevindingen zijn besproken in het beleidsoverleg.

Dit soort activiteiten leveren verbeterpunten op. Een waardevolle input voor het overleg met de managers van de jeugdvoorzieningen. De managers besluiten welke verbeterpunten opgenomen worden in het reguliere beleid.

Training, coaching en begeleiding van intermediairs

Intermediairs zijn doorgaans zeer divers qua achtergrond, leeftijd en opleiding. In de pilotgemeenten ging het om jonge, pas afgestudeerde Turkse vrouwen met een hbo-opleiding pedagogiek of SPH. Maar ook waren er Marokkaanse vaders bij die in een bakkerij werkten. Bij allen was er een grote behoefte om een training te volgen, om een duidelijker beeld te krijgen van wat het werk van intermediair inhoudt en om de eigen kennis over opvoedingsondersteuning te vergroten. Een wens was ook om de gespreksvaardigheden te versterken, nodig om moeilijke thema's te kunnen aansnijden.

Framework voor trainingsprogramma

FORUM ontwikkelde een trainingsprogramma dat in iedere gemeente passend werd gemaakt voor de lokale situatie.

Doel trainingen

Het doel van de training is om de vrijwillige intermediairs toe te rusten met de juiste kennis, houding en vaardigheden om de brugfunctie te kunnen vervullen tussen jongeren en ouders met een migratieachtergrond en de professionele opvoedingsondersteuning.

Leerdoelen

- Meer inzicht in het doel, de taken en de positie van de intermediair.
- Vergroten van inzicht in de mogelijkheden van een intermediair om migrantenouders en –jongeren voor te lichten, te begeleiden en door te verwijzen naar opvoedingsondersteuning en hulpverlening.
- Vergroten van de vaardigheden om groepsbijeenkomsten te organiseren en te leiden.
- Vergroten van de kennis over de sociale kaart in de eigen gemeente, de mogelijkheden en werkwijze van de jeugdinstituten.
- Signaleren en bespreekbaar maken van opvoedingsproblemen of zorgen over opvoeding.
- Vergroten van de vaardigheden om wantrouwen jegens instellingen weg te nemen en gezinnen te motiveren om met professionele hulp problemen te verhelpen.
- Inzicht in de manier waarop samengewerkt kan worden met jeugdinstituten en hoe een intermediair bij kan dragen aan het verbeteren van de toegankelijkheid en kwaliteit van deze instellingen.

Opzet

De training van intermediairs omvat vier bijeenkomsten van drie uur. In de pilotgemeenten varieerde de groepsomvang van zes tot twaalf personen. De training werd voorbereid en verzorgd door lokale professionals en een medewerker van FORUM. In principe kan de training goed door lokale professionals verzorgd worden, wanneer zij ervaring hebben met het trainen van andere professionals of vrijwilligers en de sociale kaart goed kennen.

Tot de werkvormen behoorden kennisoverdracht, oefeningen, casuïstiek, rollenspellen en huiswerkopdrachten. Gastsprekers traden op, er werd gebruik gemaakt van hand-outs en powerpointpresentaties en ook ontvingen deelnemers een trainingsmap met alle informatie.

Deelnemers die minimaal drie van de vier trainingen aanwezig waren, kregen een certificaat uitgereikt. Op het certificaat stonden de leerdoelen geformuleerd en de data van de training. Zowel training als certificaat werd bijzonder gewaardeerd door de vrijwilligers.

Intermediairs in Delft tonen hun zojuist ontvangen certificaat.

Inhoud

Wat kwam er inhoudelijk tijdens de training zoal aan bod? Een opsomming van de onderdelen:

Kennismaking

- Doel van de training
- De positie van intermediairs
- Vrijwilligersovereenkomst en vergoedingen
- Opvoedingsondersteuning en hulpverlening
- Wat is opvoedingsondersteuning? Wat voor aanbod bestaat er in de gemeente?
- Zorgstructuur rond onderwijs
- Oefening voorlichting geven aan een ouder over wat een school maatschappelijk werker doet
- Werven van de doelgroep voor voorlichting
- Organiseren van een voorlichtings- of themabijeenkomst over opvoeden
- Oefening in gesprekstechnieken om met een groep over opvoeding te praten
- Kinderbescherming en rol Bureau Jeugdzorg door gastsprekers
- Wantrouwen wegnemen en motiveren voor professionele hulp.
- In gesprek met ervaren intermediairs (van migrantenorganisaties Al Amal, Utrecht)
- Oefening met acteurs in rollenspel: motiveren van ouders voor opvoedingsondersteuning
- Signaleren, verhelderen en bespreekbaar maken van opvoedingsproblemen
- Begeleiden van gezinnen naar professionele hulp
- Contactleggen met de juiste professional en jeugdvoorziening
- Samenwerken met professionals
- Uitreiking van certificaten

Een voorbeeldprogramma van een training voor intermediairs vindt u in bijlage 3.

Training van intermediairs in Dordrecht.

Ervaringen en aandachtspunten

In het algemeen zijn de trainingen goed verlopen. Er was een veilige sfeer, alles kon gezegd worden, er was veel betrokkenheid en er werd ook gelachen. Deelnemers toonden zich bij de evaluatie zeer tevreden. Het meest gewaardeerd werd de informatie over de verschillende soorten opvoedingsondersteuning en jeugdzorg, de oefeningen en de rollenspelen (met ervaren intermediairs van Stichting Al Amal uit Utrecht).

De meeste deelnemers hadden liever nog meer training gehad, hoewel zij wel beseften dat het iedereen dan veel tijd zou kosten. Sommige, meer ervaren intermediairs, vonden dat het korter kon en dat er meer diepgang in de training kon worden gebracht. Door de grote verschillen tussen de intermediairs was het lastig om iedereen tevreden te stellen. Belangrijke tips voor trainers:

- Let op het tempo, zorg dat het niet al snel te hoog ligt.
- Vermijd afkortingen en jargon.
- Check of alles goed begrepen wordt door terugvragen en oefeningen.
- Besteed voldoende tijd aan de gevoelens rond het fenomeen 'kinderbescherming' en de negatieve beeldvorming hieromtrent.

Coaching

De training is een belangrijk startpunt. Daarna wordt het geleerde in praktijk gebracht. Het is dan prettig als er, bijvoorbeeld in de eigen organisatie, iemand is waar je als intermediair op terug kunt vallen. De coördinator vanuit de migrantenorganisatie is de meest aangewezen persoon. Hij of zij kan met enige regelmaat de groep intermediairs bijeen roepen om ervaringen met elkaar te delen, bijeenkomsten te plannen en de samenwerking met de jeugdvoorzieningen te bespreken.

Voorlichtingsbijeenkomsten voor migranten

Hoe komen opvoedingsproblemen aan het licht? Een belangrijke vraag voor de intermediairs. Ouders kunnen een probleem zelf signaleren, een leerkracht of andere professional kan dat doen, maar ook de intermediair. Bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten met ouders (of soms jongeren). Een informele setting werkt vaak het best. Zoals een situatie waarin een groep moeders gezellig koffie zit te drinken en het gesprek op het thema opvoeden komt. De intermediair kan het gesprek natuurlijk ook bewust in die richting sturen.

Het kan ook wat formeler. Door de achterban uit te nodigen voor een bijeenkomst, of meerdere bijeenkomsten. Al dan niet met een gast spreker uit een van de jeugdvoorzieningen. Door in gesprek te gaan over opvoeding, over wat lastig is aan de opvoeding in Nederland, komen er meestal vanzelf signalen naar boven die de intermediair direct of op een privémoment later, op kan pakken. Vaak zijn het ook de ouders zelf die na zo'n gesprek of voorlichting met vragen komen.

In de pilotgemeenten werden bijeenkomsten georganiseerd in het buurthuis, op scholen, in de moskee, in het moedercentrum, in de ruimte van de migrantenorganisatie, maar ook bij het CJG. In Roermond organiseert de Islamitische Vrouwenvereniging voorlichtingsbijeenkomsten in de moskee voor groepen van wel meer dan zestig vrouwen en daarnaast kleinschalige bijeenkomsten voor moeders in het CJG-gebouw.

Aandachtspunten

Waar moet je op letten bij het organiseren van groepsbijeenkomsten? Voor intermediairs zijn de volgende aandachtspunten van belang:

Werven van ouders (soms jongeren)

- Zoek vooral naar de doelgroep van mensen die weinig weten van opvoedondersteuning, die niet naar instellingen durven te gaan voor hulp.
- Betrek nieuwe mensen bij de activiteiten, niet steeds dezelfde.
- Spreek mensen (in hun eigen taal) aan en zoek samen met anderen in de eigen omgeving.
- Geef de bijeenkomst een leuke, acceptabele naam; denk aan *Dialogo over opvoeden*, *Goed ouderschap* of *De rol van de vader*.
- Maak het leuk, gezellig, laagdrempelig.

Organiseren bijeenkomst

- Overleg met de coördinator.
- Werk samen met een andere intermediair, gebruik elkaars sterke punten.
- Werk samen met jeugdvoorzieningen. Regel een gast spreker van een jeugdinstantie ruim van tevoren.
- Maak groepen niet te groot: een groep van ongeveer twaalf personen is optimaal, dan is er voldoende ruimte voor discussie.
- Reserveer van tevoren een geschikte ruimte.

Inhoudelijke thema's

- Vraag aan de deelnemers welke onderwerpen zij belangrijk vinden.
- Begin luchtig over opvoeden in Nederland, kom uiteindelijk op: als opvoeden lastig is, waar kan je terecht voor hulp?
- Voorbeeld van thema's die migrantenouders vaak belangrijk vinden:
  - Rol van vader en moeder; op één lijn zitten
  - Opvoeden van pubers die zich ook richten op Nederlandse gewoonten
  - Hoe kan je positief aandacht geven en hoe straffen?
  - Weten wat je kind doet, ook buitenshuis
  - Contact tussen ouders en school
  - Welke instellingen kunnen ouders en jongeren helpen?

In gesprek met de groep

- In een open sfeer komt van alles op tafel.
- Iedereen in de groep moet mee kunnen doen.
- Leid het gesprek; geef iemand de beurt.
- Stel vragen en vraag dóór naar wat iemand bedoelt.
- Ga als gespreksleider niet in discussie, vraag wat anderen er van vinden.
- Probeer het samen te vatten.

Hulpmiddelen bij bijeenkomsten

- Vraag informatiemateriaal of videofilms aan de contactpersonen van de jeugdinstanties.
- Er zijn folders over gedragsproblemen en boekjes over opvoeden.
- Er bestaat videomateriaal over opvoeden, ook vaak in de eigen taal (*Opvoeden Zo, Vragen staat vrij, Triple P*).
- Zoek videomateriaal over opvoeden op internet /YouTube.

Dialogo over opvoeding met Marokkaanse vaders in Dordrecht.

‘Dialog over opvoeding’ in Dordrecht

Marokkaanse vaders

Hoe gaat het toe op een voorlichtingsbijeenkomst voor migrantenouders? Laten we eens kijken wat er gebeurde op 27 oktober en 10 november 2013 in Dordrecht. Het ging om twee groepsbijeenkomsten voor Marokkaanse vaders. Intermediairs met een zelfde achtergrond zorgden voor de werving. Op beide data waren meer dan twintig vaders aanwezig. Abdel Mehrasz van Trias Pedagogica was door FORUM gevraagd om als gespreksleider te fungeren.

Dialog over opvoeding was de titel van de bijeenkomsten. De rol van de vader in de opvoeding en het accepteren van externe professionele hulp bij het opvoeden vormden de gespreksthema's. Niet zomaar uit de lucht gegrepen: de betrokkenheid van vaders laat te wensen over in migrantengezinnen. Specifieke preventieprogramma's voor hen zijn daarom nuttig¹⁵.

Filmpje leidt tot discussie

De voertaal tijdens de bijeenkomst was voornamelijk het Marokkaans-Arabisch dialect. Dit had de voorkeur van het merendeel van de vaders. Tijdens de eerste bijeenkomst werd gediscussieerd over 'opvoeden en vaderschap'. Dat gebeurde aan de hand van een filmpje over een echtpaar dat het niet eens is over de opvoeding van hun puberzoon en een aantal fragmenten van een opvoeddebat met eerstegeneratie Marokkaanse vaders. Na het vertonen werd de vaders gevraagd of zij zich in de beelden herkenden. Bij de meesten was dat het geval. Vervolgens ontstond een interessante discussie binnen de groep, die uit vaders van zowel de eerste als tweede generatie bestond. De eerstegeneratie vaders wezen op de vrijheid in Nederland: de legale prostitutie, coffeeshops en dergelijke. Kinderen komen daardoor in verleiding en raken in de knel met hun ontwikkeling. Daarentegen waren de vaders van de tweede generatie meer bezig met de vraag: Hoe kunnen wij onze kinderen begeleiden en ondersteunen, zodat zij op het goede pad blijven? Een insteek geënt op opvoedkundige vaardigheden dus.

Betrokken vaderschap

Een aantal vaders vroeg zich af hoe zij het beste konden communiceren met hun kinderen (pubers). Een hot issue, evenals de afstemming tussen moeder en vader bij de opvoeding. Dat laatste min of meer getriggerd door het vertoonde filmpje. Uit ervaring konden vaders meepraten over de oorzaak van opvoedkundige onenigheden tussen de partners. En passant kwamen heel wat opvoedvragen naar voren. Gezamenlijk werd vervolgens gezocht naar antwoorden op de vragen en de rol van vaders bij het oplossen van opvoedingsproblemen.

De gespreksleider ging kort in op het belang van de vader in de opvoeding en het positieve effect van betrokken vaderschap op de ontwikkeling van het kind, zowel op cognitief als sociaal-emotioneel gebied. Tijdens de evaluatie kwam dit punt uitgebreid terug. De vaders kregen de vraag voorgelegd of zij het nut en de noodzaak van hun vaderrol inzien. De meeste zeiden hun vaderrol belangrijk te vinden.

¹⁵ Distelbrink, M., R. van der Gaag, S. Halane, V. Knippels, A. Mehrasz en P. Naber (2012). *Opvoeddebatten Marokkaanse vaders. Een methodiekbeschrijving*. Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool Inholland, Trias Pedagogica, Amsterdam/Utrecht.

Externe hulp

Thema van de tweede bijeenkomst was 'externe hulp'. Aan de circa 22 vaders werd nogmaals gevraagd wat opvoeden voor hen betekent. De meesten wezen op verzorgende taken. Dat draaide uit op een leermomentje. De gespreksleider benadrukte dat opvoeden meer inhoudt dan alleen verzorging. Opvoeden, maakte hij duidelijk, is investeren op drie belangrijke ontwikkelingsgebieden: verstandelijk, sociaal-emotioneel en lichamelijk. Dat maakte de discussie pas goed los. Zo vertelde een vader over een kind van 6 jaar, dat steeds naar zijn opa vraagt. Die opa is een tijdje terug overleden. De vader zei het moeilijk te vinden om dat aan het kind duidelijk te maken. Een andere vader vertelde over een zoon die het op school heel goed doet, maar op het sociale vlak de contacten met leeftijdgenoten vermijdt. Hij maakt zich zorgen en weet niet hoe hiermee om te gaan.

Niets doen, geen optie

Voor de gespreksleider een goed moment om de vaders bewust te maken van instanties voor opvoedingsondersteuning en jeugdzorg, en de betekenis daarvan. Ook wees hij op de aanwezige vrijwillige intermediairs, die een belangrijke rol kunnen spelen in het contact met jeugdzorginstanties. Een van de vaders gaf aan graag gebruik te willen maken van opvoedondersteuning, als hij er maar zeker van kon zijn goed geholpen te worden. Onwetendheid en gebrek aan vertrouwen – nog werk genoeg voor de intermediairs. De eindconclusie was dat het belangrijk is om tijdig hulp te zoeken bij instanties. Je kunt altijd als vader kijken of de aangereikte hulp of het advies bij je normen en waarden past. Wees ook kritisch. Maar: als je niets doet kunnen problemen uit de hand lopen en dan ben je nog verder van huis.

Begeleiding naar opvoedingsondersteuning

Groepsbijeenkomsten bieden intermediairs tal van aanknopingspunten voor andersoortige activiteiten. Ouders (of jongeren) individueel begeleiden bijvoorbeeld, als die aangeven met opvoedkundige vragen te zitten. De intermediair probeert dan eerst het probleem duidelijk te krijgen. Vaak zal de ouder de kwestie bagatelliseren of alleen het gedrag van het kind als probleem bestempelen en niet de eigen manier van opvoeden. Aan de intermediair dan om op basis van een goede vertrouwensrelatie, op een tactische wijze, de ouders te bewegen om iets aan het probleem te gaan doen.

Intermediairs confronteren ouders soms redelijk directief met tekortkomingen. Puur om hen in beweging te laten komen. Tegelijk benadrukken zij als intermediair achter de ouders te staan en hen te zullen helpen. De intermediair vertelt over de opvoedingsondersteuning en de professionals die hij of zij persoonlijk kent en vertrouwt. Hiermee lukt het meestal om de angst en het wantrouwen weg te nemen. De volgende stap is dan het doorgeleiden naar de professionele hulp (of een opvoedadvies/cursus). Er wordt een afspraak gemaakt en als het nodig is en de ouders dat wensen, gaat de intermediair mee.

Samenspel intermediair en professional

Tussentijds kunnen intermediair en professional met elkaar contact houden over de voortgang, tips aan elkaar geven en van elkaar leren. Wat werkt het best bij dit gezin? Belangrijk is dat de twee elkaar aanvullen. Het gaat er niet om taken van

elkaar over te nemen. Migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen hebben elk hun eigen missie en verantwoordelijkheid. Kern van de samenwerking is leren van elkaars inzichten en werkwijzen, optimaal gebruik maken van elkaars kennis en expertise.

Grenzen bewaken

Migrantenorganisaties hoeven niet te streven naar professionaliteit. Integendeel, dat gaat misschien ten koste van onafhankelijkheid en werkwijze. Grenzen dienen zorgvuldig bewaakt te worden. De hulpverlener moet zijn verantwoordelijkheid kunnen nemen en de intermediair van een migrantenorganisatie dient beschermd te worden tegen overbelasting.

Uitwisseling en casuïstiekbesprekingen

Een uitstekend middel om intermediairs en professionals bij elkaar te brengen, zo bleek tijdens de pilots, vormen de uitwisselingsbijeenkomsten. Eens per twee à drie maanden werden die georganiseerd. Steeds deden tussen de 15 en 25 professionals en intermediairs eraan mee. De bijeenkomsten duurden twee tot drie uur.

De bedoeling was aanvankelijk om er anderhalf uur voor uit te trekken, maar dat bleek te kort om voldoende de diepte in te gaan.

De uitwisselingsbijeenkomsten bieden ruimte om elkaar beter te leren kennen. Er is tijd om te bespreken hoe de samenwerking verloopt, deelnemers kunnen elkaar vragen stellen en typische voorbeeldsituaties of geanonimiseerde cases bespreken. Ook kan de gespreksleider fictieve cases inbrengen. Fictief, maar wel heel herkenbaar. Cases over misverstanden door taalproblemen, gebrek aan kennis bij de ouders, cultuurverschillen in opvoedingsvisie, over ouders die gemotiveerd moesten worden voor opvoedingsondersteuning. Het gaat bij deze bijeenkomsten beslist niet om cliëntenoverleg. Dat kan tussen de individuele intermediair en professional plaatsvinden. Er worden geen cliënten bij naam genoemd. De cases en voorbeeldsituaties worden in kleine subgroepen als rollenspel gespeeld en nabesproken.

Goede mix in de groepen

Bij de indeling van groepen is het raadzaam te letten op een goede mix van intermediairs en professionals. Het gaat er immers om elkaars deskundigheid en de culturele sensitiviteit te bevorderen. Medewerkers van FORUM hebben tijdens de pilotperiode steeds de gespreksleiding op zich genomen. Gewoonlijk zal dit een taak zijn voor de lokale (CJG-)coördinator of procesbegeleider. De leer- en verbeterpunten uit de uitwisselingsbijeenkomsten neemt de gespreksleider mee naar het beleidsoverleg. Maar niet gezegd dat elke suggestie wordt overgenomen. Een voorbeeld: tijdens een bijeenkomst kwamen professionals tot de conclusie dat zij in bepaalde situaties echt een formele tolk nodig hadden. Leidinggevendens gaven te kennen dat daar geen geld meer voor is. Het punt werd teruggelegd in het beleidsoverleg. Daar werd beaamd dat de overheid sinds 2012 tolkdiensten niet meer vergoedt, maar dat overwogen moet worden om professionals de mogelijkheid te bieden in bepaalde situaties toch een tolk in te schakelen. Of er nu subsidie voor is of niet, de instelling zou daar een budget voor moeten hebben.

Eyeopeners en nieuwe inzichten

Uitwisselingsbijeenkomsten worden door professionals zeer gewaardeerd. In de pilots zeiden ze vooral veel te leren van de diepgaande bespreking van praktijkvoorbeelden en het naspelen van situaties in een rollenspel. Dat leidt volgens de professionals tot eyeopeners en nieuwe inzichten. Door de uitleg van de intermediairs kregen ze meer begrip voor de leefwereld en gedachtegang van migrantenouders. Dat positieve oordeel zorgde ervoor dat steeds meer professionals zich aansloten bij het samenwerkingsproject. Dat gold ook voor organisaties die eerder niet meededen, zoals MEE en onderwijsinstellingen.

Scholen: belangrijke vindplaatsen

FORUM heeft het onderwijs tijdens de pilotperiode nadrukkelijk betrokken bij het toegankelijkheidsvraagstuk. Dit vanuit de wetenschap dat scholen belangrijke vindplaatsen zijn voor opvoedingsproblemen. Leerkrachten op de basisschool en in het voortgezet onderwijs weten psychosociale problemen vroegtijdig te signaleren. In samenwerking met de ouders kan dan gezocht worden naar oplossingen. Voorlichtingsbijeenkomsten voor ouders kunnen daarom ook heel goed op school plaatsvinden. In het volgende hoofdstuk gaan we daar verder op in.

5. Ouderacademie op scholen

Opvoeden doen we samen: een cursus voor migrantenouders

Uit onwetendheid en soms ook argwaan mijden migrantenouders de jeugdvoorzieningen en de opvoedingsondersteuning die deze bieden. Intermediairs uit eigen kring proberen daar verandering in te brengen. Te beginnen met voorlichtingsbijeenkomsten. Die kunnen ook heel goed op school plaatsvinden, georganiseerd samen met de onderwijsinstelling. Als deelproject heeft FORUM een korte cursusmodule ontwikkeld: *Opvoeden doen we samen*. Deze module maakt deel uit van de FORUM-methodiek *Ouderacademie*, gericht op het versterken van de ouderbetrokkenheid in het onderwijs.

De cursusmodule is speciaal bestemd voor laagopgeleide ouders met een migratieachtergrond. Het gaat om een lespakket van twee bijeenkomsten, dat goed aansluit bij hun leefwereld. De module *Opvoeden doen we samen* is zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs getoetst en bijgesteld.

Ouderbetrokkenheid vergroten

De cursusmodule past in de inspanningen van FORUM om de ouderbetrokkenheid op scholen te vergroten. Een grotere betrokkenheid heeft een positieve invloed op de schoolprestaties en de ontwikkeling van het kind. Ook komen vragen of zorgen over de opvoeding in een vroegtijdig stadium aan het licht. In samenhang met de zorg op en rond de school kan daar dan iets aan gebeuren.

Meer in detail beoogt de cursusmodule het volgende:

- Voorlichting over de ontwikkeling van hun kind (puberteit) en de mogelijkheden om de ontwikkeling op school te volgen. Dat laatste kan in het voortgezet onderwijs ook digitaal, bijvoorbeeld via het *Magister*-systeem. Dit is een veelgebruikte internetapplicatie, waarbij de ouders de prestaties en het verzuim van hun kind kunnen volgen.
- Bewustmaking van de mogelijkheden om kinderen bij schooltaken te ondersteunen en leerprestaties te verhogen (huiswerk, plannen, op tijd komen, Nederlandse taal oefenen thuis).
- Ouders bewust maken van cultuurverschillen in de visie op opvoeden en de uitdagingen van het opvoeden in Nederland.
- Ouders bewust maken van signalen die duiden op problemen bij hun kind.
- Wantrouwen naar opvoedingsondersteuning en hulpverlening wegnemen.
- Ouders stimuleren zelf met opvoedingsvragen of -problemen naar professionals te gaan.
- Voorlichting over de ondersteuningsmogelijkheden vanuit school en in de gemeente.

Laagopgeleid en moeite met het Nederlands

De doelgroep van laagopgeleide migrantenouders heeft vaak (enige) moeite met de Nederlandse taal. Mede daardoor zijn zij minder bekend met de verwachtingen vanuit de school, de normen en waarden rond de opvoeding en de mogelijkheden om steun te krijgen bij opvoedingsvragen. Van opvoedingsondersteuning maken ze relatief weinig gebruik. Hoewel niet-westerse migranten vaker opvoed-, ontwikkelings- en gezondheidsproblemen hebben dan autochtone Nederlanders. Bij een deel van de migrantenouders speelt onzekerheid en wantrouwen jegens hulpverleners een rol. Zij zijn bang dat er weinig rekening wordt gehouden met hun achtergrond of dat hun kind wordt 'afgepakt' door jeugdzorg.

Voor het basisonderwijs lijkt groep 7 het meest geschikt voor de cursusmodule. Leerlingen staan aan de vooravond van de puberteit en gaan al steeds meer hun eigen weg. Ouders kunnen daarop voorbereid worden. In het begin van groep 8 is ook een mogelijkheid, maar dat leerjaar is al vaak volgepland met bijeenkomsten in verband met de overgang naar het voortgezet onderwijs.

In het voortgezet onderwijs ligt de voorkeur bij het eerste leerjaar, of bij aanvang van het tweede leerjaar. Bij migrantenkinderen manifesteert problematiek zich vaak tussen de 10 en 14 jaar, bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs. De cursus is het op z'n effectiefst als de ouders bij het begin van de middelbare schoolcarrière al weten hoe zij hun kind kunnen volgen, waar zij terecht kunnen met vragen en de vragen ook durven te stellen.

Framework met eigen invulling

Opvoeden doen we samen bestaat uit twee bijeenkomsten van twee uur. Een medewerker van de school, bijvoorbeeld een zorgcoördinator of intern begeleider, geeft de cursus de eerste keer samen met een trainer van FORUM, om ervaring op te doen met de werkwijze. Er kunnen 'gasten' worden uitgenodigd, zoals medewerkers van het CJG, een schoolmaatschappelijk werker of een intermediair uit migrantenkring. Mogelijke taalproblemen zijn te ondervangen door het tempo aan te passen of deels in de eigen taal te spreken, al dan niet met behulp van de vrijwillige intermediair.

De bijeenkomsten vinden plaats op een tijdstip dat school en ouders het beste uitkomt. In principe 's avonds. De locatie is bij voorkeur in de school. De omvang van de groep is rond de twaalf tot zestien ouders. De invulling wordt in samenspraak met de school bepaald, maatwerk dus. De school kan zelf aangeven waar behoefte aan is en wat men de ouders wil vertellen.

Bij FORUM is een trainershandleiding met powerpointpresentatie verkrijgbaar. Er wordt gewerkt met verschillende werkvormen: discussie, stellingen, videobeelden en gastsprekers. Eventueel kan er een derde avond worden aangeboden als er veel behoefte is bij ouders om dieper op een thema in te gaan.

De cursus in het basisonderwijs

In het basisonderwijs omvat de cursus de volgende onderdelen:

- Kennismaken
- Ontwikkeling van kinderen
- De puberteit
- De puberteit & de rol van ouders
- Pauze
- Verschillende soorten opvoeding en verschillende opvoedingsdoelen
- Iedereen dezelfde opvoeding?
- Afstemming thuis en school
- Wanneer is opvoeden lastig?
- Tips voor ouders van pubers
- Als er vragen of zorgen zijn
- Videofragment
- Zou u bij opvoedingsproblemen ook professionele hulp zoeken?
- Pauze
- Hulp vragen is geen schande
- Hulp op en rond de school
- Hulp buiten de school
- Vrijwillige intermediairs

Zie bijlage 7 voor een uitgebreider programma.

En in het voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs omvat de cursus de volgende onderdelen:

- Kennismaken
- De ontwikkeling van kinderen
- De puberteit
- Puberteit en de rol van ouders
- Pauze
- Stimuleren en volgen kind
- Magister
- Contact met school
- Verschillende soorten opvoeding
- Afstemming thuis en school
- Wanneer is opvoeden lastig?
- Tips voor ouders van pubers
- Pauze
- Als er vragen of zorgen zijn
- Videofragment
- Professionele hulp bij opvoeding
- Vrijwillige intermediairs

Het uitgebreidere programma vindt u in bijlage 8.

Werving ouders

Werving van deelnemers (ouders) kan via leerkrachten en medewerkers van de school verlopen of via een vrijwillige intermediair. Deze contactpersoon kan in overleg ouders benaderen die voor de school moeilijk bereikbaar zijn. Op deze manier is de kans groter dat zij daadwerkelijk komen dan wanneer de school hen per brief uitnodigt. Op scholen waar het merendeel van de leerlingen van buitenlandse afkomst is, kan de cursus voor alle ouders van een klas worden gegeven.

Een begrijpelijk dilemma is dat scholen graag een specifieke doelgroep extra aandacht wil geven, maar deze aan de andere kant niet apart wil zetten. De cursus (of ouderavond) dan maar aan alle ouders aanbieden, is niet zo'n geschikte oplossing. Bepaalde ouders zullen zich door de stof niet aangesproken voelen of de voorlichting overbodig vinden. Beter is daarom om de doelgroep persoonlijk uit te nodigen en goed uit te leggen waarom deze cursus, of ouderavonden, juist voor hen belangrijk zijn.

Cursus voor ouders op een basisschool in Dordrecht.

6. Conclusies

Kwetsbare migrantengezinnen

Maatschappelijk kwetsbare migrantengezinnen grossieren in risicofactoren voor psychische en gedragsproblemen. Er zijn veel opvoedingsproblemen, maar toch maken deze gezinnen weinig gebruik van lichte vormen van opvoedingsondersteuning. Hierdoor escaleren opvoedingsproblemen, onnodig eigenlijk. En dit resulteert uiteindelijk in een oververtegenwoordiging van kinderen in de criminaliteit en zwaardere hulpverleningstrajecten onder dwang van de kinderbescherming.

Resultaten samenwerking

Uit onderzoek blijkt dat veel van de drempels die de gezinnen ervaren, zijn weg te nemen door een samenwerkingsverband tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties. In een pilotproject heeft FORUM ervaring hiermee opgedaan in vijf middelgrote gemeenten. Wat heeft dat opgeleverd?

1. Een goede samenwerking smeden, vraagt de nodige aandacht. Het is geen vanzelfsprekendheid om vrijwillige intermediairs samen te laten werken met professionele opvoedingsondersteuners en hulpverleners. Sleutelwoord bij het vormen van zo'n samenwerkingsverband is 'gelijkwaardigheid'. Het kost tijd en energie om partijen rond de tafel te krijgen en draagvlak te ontwikkelen, vertrouwen op te bouwen en een goede structuur voor een samenwerkingsverband tot stand te brengen. In een tijd waarin de financiële ruimte zeer beperkt is, blijkt het moeite te kosten om wat uren voor coördinatie vrij te maken en relatief kleine bedragen voor onkostenvergoedingen voor vrijwilligers te regelen. Uiteindelijk lukt het allemaal wel, maar een aanjaagfunctie is onontbeerlijk.
2. Als het proces van samenwerking eenmaal op gang is, ontstaat positieve energie die al snel daadwerkelijk resultaten oplevert. In de pilots bleek dat ouders op voorlichtingsbijeenkomsten al direct met opvoedingsvragen of –problemen naar voren komen. Omdat intermediairs en professionals elkaar goed leren kennen, zijn de lijntjes kort en groeit het onderlinge vertrouwen.
3. Intermediairs uit migrantenorganisaties stimuleren hun achterban om de stap te zetten naar de jeugdvoorzieningen, ze geven voorlichting en gaan mee naar de jeugdvoorzieningen. Zo organiseert een islamitische vrouwenvereniging voorlichtingsbijeenkomsten voor vrouwen in het CJG-gebouw. De vrouwen worden niet alleen goed geïnformeerd, maar maken tegelijkertijd kennis met het CJG en de medewerkers. Dat werkt drempelverlagend. Intermediairs in verschillende gemeenten geven aan dat het gesprek over opvoeden in hun achterban op gang is gekomen en dat er meer genuanceerd over opvoedingsondersteuning en hulpverlening wordt gesproken.

4. Professionals van de jeugdvoorzieningen weten de intermediairs te vinden en werken met hen samen om zo de werkwijze beter te laten aansluiten op de behoeften van de migrantendoelgroep. Zij komen meer op scholen, bij de migrantenorganisaties, de moskeeën en de buurthuizen om voorlichting te geven en soms om spreekuur te houden. Hierdoor is de bekendheid van de opvoedingsondersteuning vergroot en het wantrouwen naar de hulpverlening aan het afnemen.
5. De samenwerking werkt kwaliteitsverhogend, leidt tot verbeterde kennis, inzicht en vaardigheden van de medewerkers van jeugdvoorzieningen. Langzamerhand komt er in de organisaties een breder proces op gang, waarin de kwaliteit van de werkwijze, de competenties van medewerkers en de organisatorische randvoorwaarden (tijd, tolkenvoorzieningen, voorlichtingsmateriaal, etc.) nog eens kritisch tegen het licht worden gehouden. Op beleidsniveau volgt het management van de jeugdvoorzieningen en de gemeente het proces om te monitoren of de toegankelijkheid en kwaliteit daadwerkelijk verbetert.

Een nieuwe aanpak van het jeugdbeleid

Al met al blijkt het haalbaar om met beperkte inzet van extra middelen een duurzaam proces op gang te krijgen van intensieve samenwerking tussen migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen. Daarmee raken de mogelijkheden van opvoedingsondersteuning beter bekend bij migrantenouders, het wantrouwen vermindert en professionals in de opvoedingsondersteuning zijn in staat met hun werkwijze beter aan te sluiten bij de leefwereld van de doelgroep.

Een betere toegankelijkheid van lichte vormen van opvoedingsondersteuning past naadloos in de processen die momenteel gaande zijn in het lokale jeugdbeleid: minder druk op de specialistische zorg, meer gebruik van de eigen kracht en laagdrempelige steun dicht bij de burger.

Gewoon dóen

Deze publicatie biedt alle ingrediënten om zelf aan de slag te gaan. Om eveneens, net zoals in onze pilotgemeenten, een samenwerkingsverband tot stand te brengen tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties. Inclusief – in de bijlagen – modellen, voorbeeldprogramma's en vragenlijsten. Deze zijn ook te downloaden vanaf de website www.forum.nl.

Het is een handreiking voor gemeenten, jeugdinstituten en migrantenorganisaties die willen investeren in maatwerk voor migrantengezinnen. Om kinderen en jongeren gelijkwaardige kansen te bieden en weg te houden van criminaliteit, ondertoezichtstelling en andere, dure vormen van jeugdzorg. *Opvoeden doen we samen: gewoon dóen.*

Literatuur

- Adriaanse, M., Domburgh, L. van, Veling, W & Doreleijers, T.A.H. (2011). *Psychische problemen en stoornissen bij Marokkaans Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: VU Medisch Centrum.
- Bellaart, H., & Azrar, F. (2003). *Jeugdzorg zonder drempels. Eindverslag van een project over de toegankelijkheid en de kwaliteit van de jeugdzorg voor allochtone cliënten*. Utrecht: FORUM.
- Bellaart, H. (2007). Moeilijk bereikbare doelgroepen of moeilijk bereikbare instellingen? *Tijdschrift Jeugdbeleid*, 1, (2), 125 – 131.
- Bellaart, H., & Pehlivan (2011a). *Beleidsstrategisch onderzoek naar bereik en toegankelijkheid jeugdvoorzieningen*. Utrecht: FORUM.
- Bellaart, H. & Pehlivan, A. (2011b). *Met één hand kun je niet klappen. Migrantenorganisaties en jeugdvoorzieningen werken samen aan toegankelijke hulp voor migrantengezinnen*. Utrecht: FORUM.
- Bellaart, Hans (2012) Overbruggen van cultuurverschillen in de opvoeding. In: Y. te Poel, D. Geraci, J. van Driel en P. Termaat: *Interculturele diagnostiek bij kinderen en jongeren*. NIP/NVO, Utrecht.
- Broek, A. van den, E. Kleijnen en S. Keuzenkamp (2010). 'Naar Hollands gebruik?', *Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Booi, H., Crok, S., Broeke, T. ten, Linderman, E. & Slot, J. (2006), *Diversiteit in perspectief*, Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Distelbrink, M. (2009). *Ondersteuning van opvoeders in Amsterdam Noord, Slotervaart en Zuidoost: praktijk, beleid en migrantenorganisaties. Inventarisatie voor de kenniswerkplaats Tienplus*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Distelbrink, Marjolijn, Trees Pels & Suzanne Tan (Verwey-Jonker Instituut), Wilma Aarts (SIPI). M.m.v. Esmæ Mahdi el Yakoubi en Esma Salama (2013). *Coach je kind, theoretische onderbouwing. Methodiekhandleiding deel 2*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Distelbrink, M., R. van der Gaag, S. Halane, V. Knippels, A. Mehrzaz en P. Naber (2012). *Opvoedebatten Marokkaanse vaders. Een methodiekbeschrijving*. Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool Inholland, Trias Pedagogica, Amsterdam/Utrecht.
- Distelbrink, M., T. Pels e.a. (2012) *Ouderschap versterken. Literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met preventieve voorzieningen*. Utrecht, Verwey Jonker Instituut, 2012.
- Doelman-van Geest, H.A., A.M. van Essen en A.M. Plug (2010). *Risicojeugdigen in het pedagogische hulpaanbod en de jeugdzorg. Het bereik van allochtone jeugdigen en jeugdigen uit eenoudergezinnen in Zuid-Holland*. Den Haag: Tympan Instituut.
- Felten, H. (2011). *Als meiden geen uitweg zien*. Utrecht: Movisie.
- Frouws, B. en M.L. Hollander (2009). *Doel(groep) bereikt. Bevordering van de seksuele gezondheid tegen een culturele achtergrond*. Zoetermeer: Research voor Beleid.

- Frouws, B., Wils, J. & Coenen, L. (2010), *Met samenwerking aan het werk. Onderzoek naar samenwerking met migrantenorganisaties*. Zoetermeer: Research voor Beleid. Gezondheidsraad (2012). *Psychische gezondheid en zorggebruik van migrantenjeugd*. Den Haag: Gezondheidsraad, publicatienr. 2012/14.
- Guijter, M. de, Tan, S. & Pels, T. (2009), *De Frontlinie versterken. Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Haterd, Judith van de, Hanneke Feiten, Roelof Vos en Hans Bellaart (2010) *Naar interculturele competentieprofielen in het preventieve en ontwikkelingsgericht jeugdbeleid*, Utrecht: NJI.
- Heineke, D., e.a. (2012) *Bereik bereikt? Een onderzoek naar het bereik van CJG's onder migrantengezinnen*. Utrecht: Conclusion.
- Heerwaarden, Y. van. (2010), *Handleiding 'Tussen In'. Het overbruggen van de kloof naar de jeugdzorg. Een methodiek voor multiprobleem gezinnen met een migratie achtergrond*. Utrecht: Stichting Al-Amal en Van Heerwaarden Onderzoek en Advies.
- Ince, D. & Berg, G. van den. (2009), *Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Jonkers, M. (2003). *Een miskende revolutie. Het moederschap van Marokkaanse vrouwen*. Amsterdam: Aksant.
- Kothari, U. (2005), *Authority and Expertise: The Professionalisation of International Development and the Ordering of dissent*. Antipode, 37(3), 425-446.
- Kleijnen, E. (2009). *Opvoedsteun zelf organiseren? Migrantenmoeders die in Utrecht een opvoedcursus hebben gevolgd van de gg&gd of een migrantenzelforganisatie: kenmerken, motivaties en mate van versterking als opvoeder (masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken)*. Utrecht: Universiteit Utrecht/ Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst Utrecht.
- Knipscheer, J.W. & Kleber, R.J., (2004), *Een interculturele entree in Altrecht*, Utrecht: Drukkerij Altrecht.
- Lahlah, Esmah (2013). *Invisible victims? Ethnic differences in the risk of juvenile violent delinquency of Dutch and Moroccan-Dutch adolescent boys*. Proefschrift. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Paalman, C. (2013). *Exploring behavioral problems in Dutch-Moroccan youth*. Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, Proefschrift, 20 september 2013.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Tan, S. (2009a), *Meetladder Diversiteit Interventies. Naar verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor verschillende (etnische) doelgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009b). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Wittenbrood, K. & Keuzenkamp, S. (2000). *Rapportage jeugd 2000*, Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau.

Bijlage 1: Model convenant

Convenant Samenwerking tussen Jeugdhulpverlening en Intermediaire migranten/vrijwilligersorganisaties 'Toegankelijke en passende zorg voor iedereen'

Dit convenant is bedoeld om de intenties en afspraken over de samenwerking tussen jeugdhulpverlening en migranten/vrijwilligersorganisaties op hoofdlijnen vast te leggen.

Met jeugdhulpverlening wordt ook 'opvoedingsondersteuning' bedoeld. Bij dit convenant hoort een activiteitenplan waarin de afspraken meer concreet worden uitgewerkt. Aan dit convenant kunnen geen rechten worden ontleend.

Het convenant is erop gericht om een samenwerking voor onbepaalde tijd te realiseren, maar heeft een looptijd van twee jaar na ondertekening. Er wordt, één en na twee jaar na ondertekening, op beleidsniveau een evaluatie gehouden, waarbij wordt beoordeeld in hoeverre de doelstellingen zijn behaald en welke concrete resultaten zijn bereikt. Om hierin inzicht te verkrijgen wordt bij aanvang een o-meting gehouden. Bij de evaluatie na twee jaar wordt bepaald of het convenant verlengd wordt.

1. Betrokken partijen

Jeugdhulpverlening

- CJG
- Bureau Jeugdzorg
- School maatschappelijk werk
- Jeugdgezondheidszorg
- GGz

Intermediaire migrantenorganisaties

- Turkse intermediairs
- Antilliaanse intermediairs
- Marokkaanse intermediairs

Gemeente

2. Aanleiding

Het initiatief om tot samenwerking te komen is genomen om de toegankelijkheid van opvoedingsondersteuning en lichte vormen van hulpverlening te verbeteren. Uit onderzoek is gebleken dat in Nederland migrantengezinnen vaak pas in een laat stadium worden bereikt door hulpverlening. Er is een grote oververtegenwoordiging van migrantenkinderen die onder toezicht zijn gesteld of in jeugdzorg- en justitiële jeugdinrichtingen zijn geplaatst.

Onderzoek van FORUM leert dat er zeventien risicofactoren zijn aan te wijzen die maken dat migranten drempels ervaren. Het gaat om factoren die verband houden

met gebrek aan bekendheid, vertrouwen en kwaliteit van de jeugdhulpverlening. Uit het onderzoek blijkt ook dat samenwerking tussen migrantenorganisaties en jeugdhulpverlening de invloed van die risicofactoren aanzienlijk kan beperken. Zo kan de samenwerking ervoor zorgen dat de jeugdhulpverlening bij migrantengroepen meer bekend raakt en dat er vertrouwen ontstaat in de deze hulpverlening. Verder kunnen medewerkers van de jeugdhulpverlening veel leren van de migrantenorganisaties. Bijvoorbeeld over manieren om met migrantengroepen te communiceren. Dit komt de kwaliteit van de jeugdvoorziening ten goede.

3. Doel van de samenwerking

De ondertekenaars van dit convenant verklaren zich in te willen spannen om in onderlinge samenwerking (moeilijk bereikbare) migrantengroepen tijdig en effectief te bereiken voor hulp en ondersteuning bij de opvoeding.

4. Uitgangspunten samenwerking

De samenwerking tussen migrantenorganisaties en jeugdhulpverlening biedt perspectieven om migranten tijdig voor preventieve hulp te bereiken. Om de samenwerking tussen de verschillende partijen goed te laten verlopen is een aantal uitgangspunten geformuleerd:

- De samenwerking geschiedt op basis van gelijkwaardigheid. Dat wil zeggen dat migrantenorganisaties en jeugdhulpverlening elkaar respecteren en openstaan voor elkaars input en feedback. De migrantenorganisaties zullen niet alleen dienen om migrantencliënten door te sturen, maar ook meedenken over het beleid en de werkwijze van jeugdhulpverlening, zodat deze beter kan aansluiten bij de doelgroep.
- De partijen hebben de intentie om een duurzame samenwerkingsrelatie aan te gaan.
- Zowel bij de jeugdhulpverlening als bij de migrantenorganisaties worden vaste contactpersonen benoemd die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie en afstemming van (inhoudelijke) werkzaamheden.
- De samenwerking is niet van tijdelijke aard, maar vormt onderdeel van de reguliere werkwijze om alle bevolkingsgroepen beter te bereiken. Vanaf de start van het samenwerkingsverband zal verankering als doel worden meegenomen. De jeugdhulpverlening streeft ernaar om toegankelijkheid en effectiviteit van de werkwijze voor de diversiteit aan klantengroepen te optimaliseren en zo nodig op te nemen in het instellingsbeleid.
- Beide partijen behouden hun kerntaken. De verantwoordelijkheid voor opvoedingsondersteuning en hulpverlening blijft liggen bij de jeugdhulpverlening. Partijen nemen geen taken van elkaar over, maar vullen elkaar aan en leren van elkaars inzichten en werkwijzen. Activiteiten sluiten zo goed mogelijk bij elkaar aan en de partnerorganisaties maken optimaal gebruik van elkaars kennis en expertise.
- Het vergt van beide partijen flexibiliteit en geduld om de verschillen in visie, werkwijze en organisatiecultuur te kunnen overbruggen. Zowel migrantenorganisaties als jeugdhulpverlening nemen de tijd om elkaar te leren kennen en elkaars verwachtingen goed te begrijpen.

5. Rol van partijen

Er zijn drie partijen betrokken bij deze samenwerking: migrantenorganisaties, organisaties voor jeugdhulpverlening/opvoedingsondersteuning en de gemeente. Deze drie partijen hebben ieder een eigen verantwoordelijkheid in de samenwerking. De activiteiten die op basis van dit samenwerkingsverband worden ondernomen, staan in bijgaand activiteitenplan. Partijen vervullen daarbij ieder een eigen rol.

Gemeente

De lokale overheid neemt twee belangrijke rollen op zich om de samenwerking te behouden en te stimuleren.

- Faciliteren van de samenwerking door mee te denken over financiering (zie punt 6) en randvoorwaarden.
- Procesbewaking en controleren of de doelen worden behaald.

Jeugdhulpverlening

De organisaties voor jeugdhulpverlening benoemen gezamenlijk een coördinator die een eerste aanspreekpunt is voor de intermediairs van de migrantenorganisaties.

De coördinator zorgt voor een goede samenwerking met de migrantenorganisaties en coördineert de inzet vanuit de verschillende partners op operationeel niveau.

De organisaties voor jeugdhulpverlening dragen zelf zorg voor de verankering van verbeterpunten in de reguliere werkprocessen. Taken die de jeugdhulpverlening in het kader van de samenwerking vervult, zijn als volgt te omschrijven:

Bekendheid en vertrouwen vergroten

- Intermediairs van de migrantenorganisaties vertrouwd maken met het signaleren van opvoedproblemen en de mogelijkheden tot opvoedingsondersteuning binnen de gemeente.
- Organiseren van bijeenkomsten over opvoeding en ondersteuning bij opvoeding, samen met de migrantenorganisaties.
- Waar nodig bijdragen aan het verbeteren van toegankelijk voorlichtingsmateriaal.
- Overleg met de migrantenorganisaties over de werkwijze voor de doelgroep migrantengezinnen.

Kwaliteit verbeteren

- Verbeteren van de werkwijze en het aanbod voor migrantengezinnen.
- Bevorderen van de interculturele expertise van medewerkers.
- Bevorderen van de deskundigheid door het organiseren van casuïstiek-besprekingen in samenwerking met de migrantenorganisaties. Dit betreft geen cliëntenoverleg, maar geanonimiseerde, veel voorkomende casuïstiek.
- Inbedden van de opgedane verbeterpunten in het reguliere beleid. De coördinator vertaalt deze punten in voorstellen en legt deze ter besluitvorming voor aan de managers van de jeugdvoorzieningen die dit convenant mede ondertekend hebben.

De migrantenorganisaties

De contactpersonen van de migrantenorganisaties dragen zorg voor een goede samenwerking met de jeugdhulpverlening en coördineren de inzet vanuit de eigen organisatie. Binnen het samenwerkingsverband richten zij zich op de volgende kerntaken:

- Migrantenteleiden naar de reguliere opvoedingsondersteuning en jeugdhulpverlening door het bieden van een 'voortraject': inzicht geven in eigen problematiek, voorlichting, empowerment, motiveren om problemen aan te pakken.
- Duurzame verbetering van de toegankelijkheid en kwaliteit van de opvoedingsondersteuning en jeugdhulpverlening door mee te denken over structurele verbeteringen.

Concreet gaat het om de volgende activiteiten:

Bekendheid vergroten

- Actief benaderen en werven van gezinnen voor voorlichtingsbijeenkomsten. Het gaat dan om de gezinnen die een kloof ervaren met de Nederlandse samenleving. Werving kan plaatsvinden binnen het eigen netwerk en/of door op schoolpleinen moeders te benaderen.
- Samenwerken met andere migrantenorganisaties.
- Bijeenkomsten over opvoeding en ondersteuning organiseren.

Vertrouwen vergroten

- Een luisterend oor en ondersteuning bieden aan gezinnen zodat dezej meer inzicht krijgen in de eigen problematiek.
- Gezinnen voorlichting geven om angst en wantrouwen weg te kunnen nemen.
- Bezoeken van instellingen voor jeugdhulpverlening met migrantengroepen.
- Ouders in contact brengen met jeugdhulpverlening en zo mogelijk – bijvoorbeeld in een eerste gesprek – ondersteunen.

Kwaliteit verbeteren

- Overleg met jeugdhulpverlening over cultuursensitieve benadering en intercultureel werken.
- Advies geven over het aanbod voor migrantengezinnen.
- Meewerken aan intervisie en casuïstiekbesprekingen.

6. Financiering

Het is de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de jeugdhulpverlening en de gemeente om ervoor te zorgen dat alle bevolkingsgroepen even goed bediend worden. Dus ook migrantengroepen die drempels ervaren bij het inroepen van jeugdhulp. De bedoeling is dat de hier omschreven samenwerking onderdeel wordt van de reguliere werkwijze. Als zodanig behoeft deze geen extra financiering. Wel dient tijd vrij gemaakt te worden voor coördinatie en afstemming.

Migrantenorganisaties leveren hun bijdrage op basis van vrijwilligheid. Wanneer er veel werk wordt verzet is enige vergoeding echter wel gelegitimeerd. Migrantenorganisaties kunnen financiering aanvragen bij de gemeente. Concreet gaat het om daarbij om het volgende:

- Een bijdrage in de kosten die voor de samenwerking moeten worden gemaakt, zoals coördinatie van intermediairs, beleidsoverleg, huisvesting, reiskosten en telefoonkosten en bijdragen voor vrijwilligers die zich extra inzetten voor (casuïstiek)overleg, samenwerking met jeugdhulpverlening ten behoeve van cliënten en activiteiten om de kwaliteit van de jeugdhulpverlening te verbeteren.
- Een bijdrage in de kosten van het organiseren van groepsgerichte voorlichtingsbijeenkomsten over het thema opvoeden.
- Een vergoeding voor reis- en telefoonkosten die intermediairs van de migrantenorganisaties maken bij de individuele begeleiding van gezinnen of jongeren naar de reguliere jeugdhulpverlening.

7. Coördinatie en monitoring van de samenwerking

De contacten tussen de verschillende partijen dienen soepel en snel te kunnen verlopen. Elkaar kennen (ook van gezicht) op verschillende niveaus is een meerwaarde. Voor de coördinatie en het overleg zal voldoende tijd worden vrijgemaakt. Mogelijke signalen of knelpunten op uitvoerend niveau worden op coördinerend- en/of beleidsniveau meegenomen.

- Voor dit project zal op *beleidsniveau* gezamenlijk overleg zijn tussen: gemeente, contactpersonen van de jeugdhulpverlening en contactpersonen van de migrantenorganisaties. Waar nodig betrekken de contactpersonen hun managers in het overleg. Op beleidsniveau worden de ontwikkelingen gemonitord en wordt het beleid gaandeweg aangepast om het samenwerkingsverband te verankeren. Minimaal een keer per jaar komen de betrokkenen op beleidsniveau bij elkaar om het beleid af te stemmen met elkaar. Over evaluatie en monitoring worden heldere afspraken en doelen geformuleerd.
- Op *niveau van het coördineren* van werkzaamheden zal contact zijn tussen: de contactpersonen van de jeugdhulpverlening en de contactpersonen van de migrantenorganisaties.
- Op *uitvoerend niveau* zal contact zijn tussen de intermediairs van migrantenorganisaties en professionals van jeugdhulpverlening.

8. Slot

Met de ondertekening van dit convenant gaan de partijen akkoord met de hierboven genoemde uitgangspunten en samenwerkingsafspraken.

Getekend te [woonplaats] Op [datum]

Bijlage 2: Model flyertekst

‘Met één hand kun je niet klappen’ Vrijwillige intermediairs slaan een brug naar de juiste hulp

In [naam gemeente] staan vrijwillige intermediairs van Marokkaanse, Turkse en Antilliaanse afkomst gezinnen bij in het vinden van antwoorden op vragen over de opvoeding van de kinderen. Waar nodig helpen de intermediairs hen de weg te vinden naar opvoedingsondersteuning.

Hulp zoeken bij professionals is voor veel migranten een grote stap. Uit onderzoek blijkt dat veel migranten de weg naar de opvoedingsondersteuning niet weten te vinden. Intermediairs geven voorlichting en proberen het vertrouwen in jeugdinstellingen te vergroten. Zij helpen gevoelens van schaamte te overwinnen, misverstanden in de communicatie te voorkomen en de werkwijze van de instellingen nog beter aan te laten sluiten bij de vraag van de ouders en jongeren.

Alleen door samenwerking kun je het doel bereiken: Met één hand kun je niet klappen: instellingen voor jeugdzorg slagen er onvoldoende in ouders met migratieachtergrond te bereiken. Met hulp van vrijwillige intermediairs uit migrantenorganisaties lukt dat vaak wel. In [naam gemeente] werken deze intermediairs samen met jeugdinstellingen als [.....]

In [naam gemeente] zijn xx intermediairs getraind. Zij bereiken hun eigen achterban en gaan in gesprek over opvoeden en hulpverlening. Zij geven informatie tijdens voorlichtingsbijeenkomsten. Zij proberen het vertrouwen in de instellingen te vergroten en waar nodig motiveren zij ouders of jongeren om hulp te zoeken. Daarnaast wordt met professionals samengewerkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid en de deskundigheid in de instellingen.

De vrijwilliger intermediairs maken graag kennis met u. Zij staan klaar om samen met u de achterban voor te lichten, samen te zoeken naar passende ondersteuning en te werken aan toegankelijke opvoedingsondersteuning. Heeft u vragen of wilt u kennismaken, dan nodigen wij u uit om gebruik te maken van onderstaande contactgegevens:

Naam, telefoon en e-mail coördinator(en): ...

[eventueel een foto van de groep intermediairs]

Bijlage 3: Programma training vrijwillige intermediairs

Dagdeel 1

- 09.00 uur   Introductie trainingsprogramma
- 09.15 uur   Kennismakingsronde
- 09.45 uur   De positie van intermediairs
- doel samenwerkingsverband
  - taak en positie intermediair, grenzen aangeven
  - vrijwilligersovereenkomst en vergoedingen
- 10.15 uur   Pauze
- 10.30 uur   Opvoedingsondersteuning en hulpverlening
- Wat is opvoedingsondersteuning? Wat voor aanbod bestaat er in de gemeente?
  - Welk aanbod aan opvoedcursussen is er?
  - Wat doet de Jeugdgezondheidszorg?
- 11.00 uur   Wat is er aan opvoedingsondersteuning in het onderwijs? Wat is een ZAT, wat doet een schoolmaatschappelijk werker? (gastspreker)
- 11.30 uur   Oefening (in tweetallen): voorlichting aan een ouder over wat een schoolmaatschappelijk werker doet.
- 12.00 uur   Afsluiting en huiswerkopdracht

Dagdeel 2

- 12.30 uur   Terugblik op trainingsdag 1
- 12.40 uur   Bespreken huiswerkopdracht over het werven van de doelgroep en het organiseren van een voorlichtings- of themabijeenkomst over opvoeden (met tips)
- 13.30 uur   Oefening in gesprekstechnieken om met een groep over opvoeding te praten
- 14.15 uur   Pauze
- 14.30 uur   Kinderbescherming en rol Bureau Jeugdzorg (gastsprekers)
- 15.30 uur   Afsluiting en huiswerkopdracht

Dagdeel 3

- 09.00 uur Terugblik op trainingsdag 2 en huiswerkopdracht
- 09.15 uur Wantrouwen wegnemen en motiveren voor professionele hulp (in samenwerking met ervaren intermediairs van Al Amal Utrecht)
- 09.45 uur Oefening in rollenspel: wat doe je als er duidelijk een probleem is, maar ouders zeggen dat ze niet naar de opvoedingsondersteuning willen?
- 10.30 uur Pauze
- 10.45 uur De opvoedadviseur: signaleren, verhelderen en bespreekbaar maken van opvoedingsproblemen (gast spreker)
- 11.30 uur Oefening in bespreekbaar maken van een probleem
- 11.55 uur Huiswerkopdracht
- 12.00 uur Afsluiting

Dagdeel 4

- 09.00 uur Terugblik op trainingsdag 3
- 09.10 uur Begeleiden van gezinnen naar professionele hulp
- 09.45 uur Oefening: naar wie ga ik met dit probleem?
- 10.15 uur Pauze
- 10.30 uur Contactleggen met de juiste professional en jeugdvoorziening
Hoe kan een intermediair gezinnen / jongeren begeleiden?
- 11.15 uur Hoe kan een intermediair tips geven aan professionals?
Hoe draag je bij aan het verbeteren van de reguliere opvoedingsondersteuning?
- 11.45 uur Uitreiking van certificaten (minimaal 3 van de 4 trainingen aanwezig)
- 12.00 uur Afsluiting

Bijlage 4: Model vrijwilligersovereenkomst

De (naam organisatie), vertegenwoordigd door .....
(naam coördinator) en de heer/mevrouw ..... (naam vrijwillige
intermediair) zijn het volgende overeen gekomen.

1. Werkzaamheden

De vrijwilliger zet zich in voor de volgende taken:

- a. Organiseren en begeleiden van thema/voorlichtingsbijeenkomsten over opvoeding en hulp bij de opvoeding: minimaal 4 maal per jaar, bereik (richtlijn) minimaal 16 ouders/gezinnen.
- b. Adviseren en begeleiden van ouders die hulp nodig hebben bij de toegang naar professionele opvoedingsondersteuning of hulp: (richtlijn) 6 tot 12 gezinnen per jaar.
- c. Het overleggen met professionals van jeugdinstellingen met als doel de reguliere hulp te verbeteren: (richtlijn) minimaal 4 maal per jaar.

Het vrijwilligerswerk wordt onbetaald verricht, maar de vrijwilliger heeft wel recht op een onkostenvergoeding conform artikel 5. De vrijwilliger is verantwoordelijk voor de taken die hij/zij op zich genomen heeft.

Het is wenselijk dat er continuïteit is in de werkzaamheden van de vrijwilliger. In geval van ziekte of verhindering stelt deze zo spoedig mogelijk de coördinator hiervan op de hoogte.

2. Aanvang en einde van de overeenkomst

Deze overeenkomst gaat in per ..... en geldt tot .....

De vrijwilliger is bereid zich minimaal 8 uur per maand in te zetten. De overeenkomst wordt beëindigd door opzegging door één van beide partijen, waarbij een maand opzegtermijn in acht genomen dient te worden in verband met het overdragen van de betreffende activiteiten.

3. Proefperiode

Er is een proefperiode van twee maanden om van beide kanten te zien hoe de samenwerking bevalt. Aan het eind van deze proefperiode wordt een evaluatief gesprek gehouden op initiatief van de coördinator.

4. Begeleiding, informatie en scholing

De vrijwilliger heeft recht op begeleiding en werkoverleg. De begeleiding vindt plaats door de coördinator, of iemand die wordt aangewezen door de coördinator.

De vrijwilliger kan informatie over opvoedingsondersteuning en hulpverlening krijgen bij ..... van het CJG.

De vrijwilliger wordt geacht trainingen die worden aangeboden te volgen.

5. Onkostenvergoeding

De vrijwillige intermediair heeft recht op een maandelijkse onkostenvergoeding van € ....., vanaf de ingangsdatum van deze overeenkomst.

In dit bedrag zijn inbegrepen de reis- en verblijfskosten, telefoonkosten, overblijf- of oppaskosten voor de kinderen en andere kosten die voor het verrichten van de werkzaamheden gemaakt moeten worden.

Wanneer in een maand in het geheel geen werkzaamheden zijn verricht door ziekte, vakantie, of andere redenen, kan de vrijwilliger geen aanspraak maken op een vergoeding.

De coördinator draagt zorg voor het maandelijks overmaken van de onkostenvergoeding op de bankrekening van de intermediair, steeds rond de 22ste van de maand.

6. Conflicten

In geval van onduidelijkheden, klachten of conflicten die niet in onderling overleg tussen vrijwilliger en coördinator kunnen worden opgelost, wendt de vrijwilliger zich tot de klachtencommissie van de eigen organisatie, of de contactpersoon van het samenwerkingsverband bij de gemeente .....

7. Geheimhoudingsplicht

De vrijwilliger zal informatie betreffende cliënten en instellingen geheimhouden, tenzij de coördinator expliciet toestemt in het bekendmaken van de informatie.

Aldus overeengekomen, in tweevoud opgemaakt en ondertekend te
[naam woonplaats] op ..... (datum)

Namens organisatie .....

De vrijwillige intermediair

Bestuurslid / Coördinator .....

.....

Bijlage 5: Quickscan: vragenlijst professionals

De vragenlijst wordt via een online enquêteformulier (via Google docs) met een weblink per mail aan de respondenten van de jeugdvoorzieningen gezonden. De resultaten worden dan automatisch in een database opgenomen en kunnen door de contactpersoon worden verwerkt.

Per vraag kan gescoord worden op een schaal van 1 tot en met 5. Als men het geheel oneens is met de stelling scoort dat een 1, als men het geheel eens is een 5, en anders is een score er tussenin mogelijk. Bij iedere vraag is ruimte om een toelichting te geven.

1. Mijn afdeling bereikt migrantengezinnen (in een achterstandspositie) vroegtijdig voor het geven van opvoedondersteuning.
2. Als er signalen zijn die wijzen op opvoedings- of psychosociale problemen bij migrantengezinnen, lukt het ons goed om gezinnen te motiveren voor een hulpverleningstraject.
3. De uitval van migranten in trajecten van onze instelling ligt niet hoger dan de gemiddelde uitval van cliënten.
4. Onze organisatie heeft bij de doelgroep migranten een goed imago.
5. Wij werken samen met migrantenzelforganisaties om de toegankelijkheid en kwaliteit te optimaliseren.
6. Ons hulpverleningsaanbod / onze dienstverlening is toegesneden op de etnisch-culturele diversiteit onder de cliënten.
7. Medewerkers binnen mijn afdeling beschikken over de deskundigheid om effectief te kunnen werken met diverse etnisch-culturele groepen.
8. Bij onze organisatie is voldoende tijd om migrantengezinnen goede opvoedingsondersteuning of hulp te bieden.
9. Bij onze organisatie zijn voldoende tolkenvoorzieningen voorhanden om goede hulp aan migrantengezinnen te kunnen bieden.
10. Bij onze organisatie is goed informatiemateriaal voorhanden om goede hulp aan migrantengezinnen te kunnen bieden.
11. Er wordt genoeg tijd en aandacht besteed aan diversiteitsbeleid vanuit het management.

Bijlage 6: Quickscan: vragenlijst intermediairs

Deze vragenlijst wordt ingevuld of mondeling afgenomen bij de intermediairs.

1. Zijn de mogelijkheden voor steun bij opvoeding bekend bij uw achterban?
2. Welke instellingen zijn bekend?
3. Kennen de ouders uit uw achterban het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)? Is bekend wat het CJG doet?
4. Is er bij vertrouwen in het Centrum voor Jeugd en Gezin?
5. Is er vertrouwen in instellingen voor jeugdzorg?
6. Denkt u dat men bij het CJG voldoende rekening houdt met taal en culturele achtergrond?
7. Hebt u als intermediair voldoende kennis van het aanbod van jeugdvoorzieningen in uw gemeente?
8. Hebt u als intermediair voldoende mogelijkheden om ouders met opvoedingsvragen door te geleiden naar de instellingen voor opvoedingsondersteuning?
9. Is de samenwerking tussen u als intermediair en professionele opvoedadviseurs en hulpverleners goed op dit moment?

Bijlage 7: Programma Ouderacademie basisonderwijs

Programma cursus avond 1

Tijd	Onderdeel
18:30	Welkom
18:34	Programma
18:40	Kennismaken
18:55	Ontwikkeling van kinderen
19:10	De puberteit
19:25	De puberteit & de rol van ouders
19:40	Pauze
19:50	Verschillende soorten opvoeding en verschillende opvoedingsdoelen
20:05	Verschillende soorten opvoeding
20:15	Iedereen dezelfde opvoeding?
20:20	Afstemming thuis en school
20:25	Afsluiting
20:30	Einde

Programma avond 2

Tijd	Onderdeel
18:30	Welkom
18:32	Programma
18:35	Wanneer is opvoeden lastig?
18:50	Tips voor ouders van pubers
19:00	Als er vragen of zorgen zijn
19:05	Videofragment
19:12	Zou u bij opvoedingsproblemen ook professionele hulp zoeken?
19:25	Pauze
19:35	Hulp vragen is geen schande
19:40	Hulp op en rond de school
19:55	Hulp buiten de school
20:05	Vrijwillige intermediairs
20:20	Afsluiting
20:30	Einde

Bijlage 8: Programma Ouderacademie voortgezet onderwijs

Programma cursus avond 1

Tijd	Onderdeel
19:00	Start
19:00	Welkom
19:05	Programma
19:10	Kennismaken
19:25	De ontwikkeling van kinderen
19:40	De puberteit
19:55	Puberteit en de rol van ouders
20:05	Pauze
20:10	Stimuleren en volgen kind
20:25	Magister
20:40	Contact met school
20:50	Afsluiten
21:00	Einde

Programma cursus avond 2

Tijd	Onderdeel
19:00	Start
19:00	Welkom
19:02	Programma
19:05	Verschillende soorten opvoeding
19:35	Afstemming thuis en school
19:40	Wanneer is opvoeden lastig?
19:55	Tips voor ouders van pubers
20:05	Pauze
20:15	Als er vragen of zorgen zijn
20:20	Videofragment
20:27	Professionele hulp bij opvoeding
20:47	Vrijwillige intermediairs
20:55	Afsluiting
21:00	Einde

Colofon

Uitgave

FORUM – Instituut voor Multiculturele Vraagstukken
Postbus 201
3500 AE Utrecht
(030) 297 43 21
www.forum.nl

Auteur

Hans Bellaart, projectleider FORUM

Tekstbewerking

Dick Groenendijk

Vormgeving

Urban Perception, Amsterdam

Foto's

Hans Bellaart, Andreas Gortz, Rekha Ramsaran, Rosalie Kurver, Mladen Pikulic

Druk

Scan Laser

ISBN: 978-90-5714-189-8

NUR 763, 130

Met dank aan FORUM collega's Rekha Ramsaran, Rosalie Kurver en Abdullah Pehlivan, alle medewerkers en vrijwilligers van jeugdvoorzieningen, scholen, gemeenten en migrantenorganisaties die hebben meegewerkt aan dit project in de gemeenten Delft, Dordrecht, Ede, Nijmegen en Roermond.

FORUM vertaalt kennis van multiculturele vraagstukken in oplossingen. FORUM is een onafhankelijk kennisinstituut op het terrein van multiculturele vraagstukken vanuit het perspectief van de democratische rechtsstaat, sociale cohesie en gedeeld burgerschap. FORUM vergaart kennis op het brede terrein van integratie, stelt deze beschikbaar en zet de kennis om in praktische toepasbare methoden en producten.

© FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken 2013

Opvoeden doen we samen

Kwetsbare gezinnen, veelal met een migratieachtergrond, kampen relatief vaak met opvoedingsproblemen. Hulp zoeken bij de reguliere opvoedingsondersteuning gebeurt niet zo snel. Vanwege onbekendheid, hoge drempels en ook wantrouwen: 'ze pakken je kinderen af, als je ze niet op de Nederlandse manier opvoedt'. De kans op escalatie is levensgroot, met alle nare gevolgen vandien.

Uit eerder onderzoek van FORUM bleek dat de tussenkomst van intermediairs uit eigen kring sterk drempelverlagend werkt. Maar hoe organiseer je dat? Deze publicatie doet verslag van een pilotproject dat FORUM uitvoerde in vijf middelgrote gemeenten. Doel was steeds de vorming van een duurzaam samenwerkingsverband tussen jeugdvoorzieningen en migrantenorganisaties. Niet gemakkelijk, maar wel uiterst lonend.

De innovatieve aanpak past helemaal in de trend om de eigen kracht van gezinnen en netwerken te mobiliseren en de grote vraag naar specialistische zorg te verminderen.

Opvoeden doen we samen geeft tal van praktische tips en kant-en-klare hulpmiddelen om de samenwerking stap voor stap op te bouwen, valkuilen te vermijden en de werelden van jeugdhulpverlening en migrantenorganisaties duurzaam tot elkaar te brengen. Een must voor elke gemeente en instantie die wil investeren in effectieve, laagdrempelige opvoedingsondersteuning.